

PREDOG

EVA:

REDNI POSTOPEK

IPP:

1. 6. 2020

ZAKON
O ZAŠČITI OTROK V KAZENSKEM POSTOPKU
IN NJIHOVI CELOSTNI OBRAVNAVI V HIŠI ZA OTROKE

I. UVOD

Slovenija ima na splošno dobro razvit sistem varstva in zaščite otrok, ki je usklajen z mednarodnimi standardi in zagotavlja visoko raven uresničevanja pravic in blaginje vseh otrok. Mednarodne primerjave s tega področja Slovenijo uvrščajo visoko, pogosto kar v sam vrh različnih lestvic, meritev in kazalnikov.¹

Tudi v zadnjih letih so pristojne institucije v Republiki Sloveniji sprejele vrsto odločitev in zagotovile izvajanje aktivnosti, ki so namenjene še dodatnemu izboljšanju položaja in življenja otrok. V prvi vrsti je treba izpostaviti sprejem in začetek veljavnosti Družinskega zakonika, katerega temeljno načelo je uveljavljanje temeljne koristi otroka, nato pa tudi dopolnitev Zakona o varuhu človekovih pravic, ki ureja področje zagovorništva otrok in vsakemu otroku zagotavlja, da je slišan v postopkih, ki se nanašajo nanj. Nenazadnje je bila leta 2018 sprejeta tudi Resolucija o družinski politiki 2018 – 2028, ki prinaša usmeritve in ukrepe za uresničevanje otrokovih pravic na ključnih področjih.

Predlog zakona izhaja iz zavedanja, da je področje zaščite in kakovosti življenja otrok treba nenehno izboljševati, saj tudi v Sloveniji beležimo še veliko kršitev pravic.² Predlog tega zakona se nanaša na ustrezno zaščito otrok, ki so udeleženi v kazenskem postopku, bodisi kot mladoletni oškodovanci (žrtve) ali priče, lahko pa tudi kot mladoletni storilci kaznivih dejanj,

¹ Glejte: <https://www.gov.si/novice/30-let-konvencije-o-otrokovih-pravicah/> (30. 5. 2020).

² Kršitve, ki jih beležimo v Sloveniji se nanašajo predvsem na revščino, neenake možnosti za izobraževanje, zlorabe in nasilje, slabši dostop do pedopsihiatrične oskrbe, dramatičen osip romskih otrok v osnovnih šolah, pomanjkljivo zaščito in oskrbo otrok migrantov, še zlasti otrok brez spremstva. Prav tam.

in ureja njihovo celostno obravnavo v Hiši za otroke po modelu Barnahus, ki se prvenstveno nanaša na celostno obravnavo otrok žrtev ali prič kaznivih dejanj zoper spolno nedotakljivost.

Projekt Hiše za otroke (Barnahus) je podprla Vlada RS s sklepom z dne 8. 6. 2017, s katerim je Ministrstvu za pravosodje naložila, naj imenuje medresorsko delovno skupino za izvedbo projekta. Glede na vse pozive in ugotovitve se je v začetku leta 2018 Ministrstvo za pravosodje dogovorilo s predstavniki Evropske komisije in Sveta Evrope (skupnega projekta EU SRSS-CoE), da bodo zagotovili sofinanciranje projekta Hiša za otroke (Barnahus), ki naj bi po vzoru Islandije in skandinavskih držav vsem zlorabljenim otrokom zagotovil hiter in učinkovit postopek razkritja vseh okoliščin zlorabe in terapijo prizadetemu otroku. za podporo implementacije Barnahusa (Hiše za otroke). Junija 2018 je minister za pravosodje projekt Hiše za otroke predstavil javnosti.³

1. OCENA STANJA IN RAZLOGI ZA SPREJEM PREDLOGA ZAKONA

1. 1. Veljavna ureditev

Po obstoječi ureditvi obravnavanje mladoletnih oškodovancev oziroma prič kaznivih dejanj, predvsem spolnih in drugih nasilnih kaznivih dejanj, ni urejeno na način, ki bi otroke oškodovance (žrtve) oziroma priče celovito obravnaval. Prav tako obstoječa ureditev ne zagotavlja dovoljšnje otroku prijazne ureditve, ki bi hkrati nudila celostno oporo in uspešno preprečevala sekundarno viktimizacijo. Vsebinsko to področje sedaj ureja v določeni meri Zakon o kazenskem postopku (v nadaljevanju: ZKP),⁴ ki daje določene zakonske možnosti za ustrezno obravnavanje otrok oškodovancev (žrtev) oziroma prič določenih kaznivih dejanj.

V tem poglavju je predstavljen splošni pregled kazenskega pregona kaznivih dejanj, kri katerih so žrtve otroci ali mladoletniki, predstavljena je veljavna ureditev v kazenskem postopku in obravnava mladoletnih oškodovancev oziroma prič kaznivih dejanj v njem, predstavljene so relevantne mednarodne konvencije, ki veljajo v Republik Sloveniji in so del njenega pravnega reda ter relevantne smernice Sveta Evrope in nacionalne smernice. Na koncu tega poglavja so predstavljeni tudi številni pozivi k spremembi obstoječe ureditve na zadevnem podporju.

³ Več o tem glejte na <http://www.varuh-rs.si/porocila-za-javnost/novica/hisa-za-otroke-predstavljena-javnosti/> (30. 5. 2020).

⁴ Uradni list RS, št. 32/12 – uradno prečiščeno besedilo, 47/13, 87/14, 8/16 – odl. US, 64/16 – odl. US in 65/16 – odl. US.

1.1.1. Kazenski pregon kaznivih dejanj, pri katerih so žrtve otroci in mladoletniki

Okrožna državna tožilstva so v letu 2019 prejela kazenske ovadbe za skupaj 1.793 kaznivih dejanj (v letu 2018 za 1.791, v letu 2017 za 1.603 in v letu 2016 za 1.258) kaznivih dejanj, storjenih na škodo otrok – oseb, mlajših od 18 let. Na ravni celotne države se je nadaljeval trend naraščanja tovrstnih kaznivih dejanj, vendar je bil prirast v primerjav z lanskim prepadom minimalen (dve kaznivi dejanji več).⁵ V letih od 2013-2015 se je število prejetih ovadb zmanjšalo, leta 2016 je ostalo enako, nato pa se je v letu 2017 povečalo kar za 27,4%, leta 2018 pa še dodatno za 11,7%.⁶ S prenesenimi nerešenimi ovadbami iz prejšnjih let (904 kaznivih dejanj) so državni tožilci v letu 2019 odločali o kazenskih ovadbah zaradi skupaj 2.697 kaznivih dejanj, kar je pomenilo 47 % večji obseg, kot v obdobjih pred letom 2017.⁷ Spodnja tabela prikazuje porast odločanje tožilcev o kazenskih ovadbah zaradi kaznivih dejanj pri katerih so žrtve otroci in mladoletniki za obdobje 2015-2019.

Leto	2015	2016	2017	2018	2019
Število kaznivih dejanj pri katerih so bili žrtve otroci in mladoletniki, glede katerih so bile podane kazenske ovadbe	1.838	1.838	2.259	2.471	2.697

Tabela 1: Število obravnavanih kazenskih ovadb zaradi kaznivih dejanj pri katerih so žrtve otroci in mladoletniki s strani tožilstev v obdobju 2015-2019.

Vir: Skupno poročilo o delu državnih tožilstev za leto 2019, str. in za leto 2018, str. 180.

Povečanje števila kaznivih dejanj, za katere so bile dane ovadbe, v določeni meri potrjuje povečano stopnjo družbene občutljivosti glede nasilja in drugih kaznivih dejanj zoper otroke, kar se kaže tudi v večji pripravljenosti za njihovo naznanitev, zato gre v tem delu za pozitiven premik. Po drugi strani pa občutno naraščanje števila primerov zaznave kriminalitete zoper najbolj ranljive skupine zahteva še večjo skrb za obravnavano področje, tako v preventivnem delu kot z uporabo ustreznih oblik kazenskega pregona, usmerjenih tudi k postopnemu zmanjševanju in odpravi vzrokov tovrstne kriminalitete.⁸

⁵ Skupno letno poročilo državnih tožilstev za leto 2019, str. 178 (30. 5. 2020). Dostopna na: <https://www.dt-rs.si/letna-porocil>

⁶ in Skupno poročilo državnih tožilstve za leto 2018, str. 180. Dostopna na: <https://www.dt-rs.si/letna-porocila>

⁷ Skupno letno poročilo državnih tožilstev za leto 2019, str. 178.

⁸ Prav tam, str. 181.

Po številu so bile v letu 2018 najpogostejše ovadbe zoper naslednja kazniva dejanja:⁹

- zanemarjanje otrok in surovega ravnanja, po 192. členu Kazenskega zakonika (KZ-1)¹⁰ (866 zadev),
- odvzem mladoletne osebe, po 190. členu KZ-1 (657 zadev),
- spolni napad na osebo mlajšo od 15 let, po 173. členu KZ-1 (168 zadev),
- prikazovanje, izdelava, posest in posredovanje pornografskega gradiva po 176. členu KZ-1 (44 zadev) in
- nasilje v družini po 191. členu KZ-1 (31 zadev).

Pri drugih kaznivih dejanjih (detomor po 119. členu KZ-1; pridobivanje oseb, mlajših od 15 let, za spolne namene po 173.a členu KZ.1; kršitev spolne nedotakljivosti z zlorabo položaja po drugem odstavku 174. člena KZ.1; zloraba prostitucije po drugem in tretjem odstavku 175. člena KZ-1; sprememba rodbinskega stanja po 189. členu KZ-1; kršitev družinskih obveznosti po 193. členu KZ-1; neplačevanje preživnine po 194. členu KZ-1; in krvoskrunstvo po 195. členu KZ-1) gre za manjši obseg, se pojavljajo posamično ali sploh niso bila obravnavana.¹¹

Na škodo otrok so bila storjena tudi druga kazniva dejanja, pri katerih pa otrok kot oškodovanec ni bil značilen objekt kaznivega dejanja, npr. kazniva dejanja zoper življenje in telo, čast in dobro ime, človekovo zdravje, premoženje, varnost javnega prometa in druga. Posledično državna tožilstva le-teh ne spremljajo in analizirajo posebej v obravnavani skupini kaznivih dejanj pro katerih so žrtve otroci in mladoletniki.¹²

Iz poročil državnih tožilstev za leti 2019 in 2018 izhajajo določene značilnosti obravnave kaznivih dejanj na škodo otrok, predvsem:

- Značilen je visok delež zavrženih ovadb zoper storilce kaznivih dejanj na škodo otrok (1.241 le a2019, kar je 49% vseh obravnavanih, 1.122 za leto 2018, kar je 69,8%, 988 ovadb, kar je bilo 64,8%), kar kaže na specifičnost teh kaznivih dejanj, konkretnije razmerja med udeleženci kazenskih postopkov (z izjemo kaznivih dejanj, ki vsebujejo elemente spolnosti).¹³
- Povečano število obtožnih aktov, kar kaže tako na večjo kakovost predkazenskih postopkov (policija), kot tudi na uspešnejše delo državnega tožilstva.¹⁴

⁹ Skupno poročilo državnih tožilstve za leto 2018, str. 180. Dostopna na: <https://www.dt-rs.si/letna-porocila> (30. 5. 2020).

¹⁰ Uradni list RS, št. 50/12 – uradno prečiščeno besedilo, 6/16 – popr., 54/15, 38/16, 27/17 in 23/20.

¹¹ Prav tam.

¹² Prav tam.

¹³ Več o tem glejte v Skupnem poročilu o delu državnih tožilstev za leto 2019, str. 179.

¹⁴ Prav tam.

- V zadevah, kjer so žrtve otroci je visok delež obsodilnih sodb in tudi delež uspešnih pritožb tožilstva. Te deleže prikazuje tabela v nadaljevanju:

Leto	2015	2016	2017	2018	2019
Delež obsodilnih sodb, kjer so žrtve otroci	74%	81%	84,4%	81,1%	82%
Delež uspešnih pritožb tožilstva	52%	40%	50%	29%	54%

Tabela 2: Število obsodilnih sodb v zadevah, kjer so žrtve otroci in delež uspešnih pritožb tožilstva po letih za obdobje 2015-2019.

Vir: Skupno poročilo o delu državnih tožilstev za leto 2019, str. Skupno poročilo o delu državnih tožilstev za leto 2018, str. 182.

- Glede profilov samih storilcev so storilci največkrat polnoletni moški vseh starosti in stopenj izobrazbe, večkrat v sorodstvenem razmerju ali drugače tesneje povezani z oškodovanimi otroki. Osebe ženskega spola so obravnavane predvsem kot storilke kaznivega dejanja zanemarjanja otrok, pri kaznivem dejanju odvzema mladoletnih oseb pa v povezavi z izvrševanjem stikov otroka z očetom, saj so otroci v večini primerov zaupani v varstvo in vzgojo materi.
- Oškodovani otroci so vseh starosti, pri čemer je bilo oškodovanih več deklic.

Kaznovalna politika glede kaznivih dejanj, kjer so žrtve otroci na splošno ostaja v trendu pogojnih obsodb s primernimi posebnimi pogoji, večkrat tudi z varstvenim nadzorstvom, ki lahko zmanjša vzroke za kazniva ravnanja ter zagotovi nadaljnje sobivanje v družinski skupnosti, kjer je to še mogoče. Državni tožilci predlagajo zaporne kazni za kazniva dejanja spolne nedotakljivosti otrok¹⁵ in kazniva dejanja prikazovanja, izdelave, posesti in posredovanja pornografskega gradiva, kazniva dejanja pa zaporno kazen izrekajo praviloma storilcem kaznivih dejanj z elementi dolgotrajnosti, kontinuiranega in intenzivnega nasilja ter specialnim povratnikom.¹⁶ Kazni zaporu se gibljejo okvirno med tri leta (npr. zaradi spolne zlorabe šestletnega otroka) in štiri leta in šest mesecev (npr. zaradi objavljenih več sto tisoč slikovnih in video datotek, ki prikazujejo spolno zlorabo otrok).¹⁷ Pripor je bil leta 2018 v

¹⁵ Spolni napadi imajo različno stopnjo intenzivnosti in zajemajo vse znane oblike zlorabe ali posegov v spolno nedotakljivost otrok, tudi precej mlajših od 15 let.

¹⁶ Skupno poročilo državnih tožilstev za leto 2018, str. 182.

¹⁷ Prav tam.

obravnavanih zadevah, v katerih so bile žrtve otroci, odrejen v 32 primerih, predvsem zaradi ponovitvene nevarnosti.¹⁸

Kot že poprej, državna tožilstva tudi leta 2019 opozarjajo na težave pri odkrivanju predmetnih kaznivih dejanj, saj je pridobivanje dokazov odvisno od obstoja dovolj utemeljenega suma, kot pogoja za izdajo odredbe za hišno preiskavo oziroma preiskavo elektronskih naprav. Po mnenju tožilstev so težavo še vedno predstavlja zasliševanje otrok tekom kazenskega postopka. Tožilstvo tudi opozarja, da enako kot v prejšnjih letih ni na voljo dovolj ustrezno usposobljenega kadra ne primernih prostorov za zaslišanje otrok, tudi takšnih, ki bi omogočali videokonferenco z razpravno dvorano. Težave pri dokazovanju so tudi v tem, da vsi sodelujoči nimajo potrebnih znanj, ki se zahtevajo pri obravnavi otrok žrtev kaznivih dejanj, čeprav obvezno usposabljanje vseh uslužbencev in strokovnjakov, ki so vključeni v kazenski postopek, kjer je žrtev otrok, izhaja iz 14. Smernice Odbora ministrov Sveta Evrope za otrokom prijazno pravosodje, 5. člena Konvencije Sveta Evrope o zaščiti otrok pred spolnim izkoriščanjem in spolno zlorabo (Lanzarotska konvencija) in 61. člena Direktive 2012/29 EU o določitvi minimalnih standardov na področju pravic, podpore in zaščite žrtev kaznivih dejanj. Tožilstvo ocenjuje, da je premalo tudi ustrezno usposobljenih izvedencev psihologov in pedopsihiatrov.¹⁹

Pomemben korak k učinkovitejšemu poteku kazenskega postopka v tovrstnih zadevah gotovo predstavlja tudi novela ZKP-N s spremembami v smeri krepitev procesnega položaja oškodovancev oziroma skrbi za njihove pravice in interese. Izpostaviti velja tretji odstavek 236. člena ZKP glede podajanja pravnega pouka privilegiranim pričam, ki sodišču daje prosti preudarek oz. diskrecijo glede odločanja o zasliševanju mladoletne osebe, ki glede na svojo starost in duševno razvitost ne more razumeti pomena pravice, da ni dolžna pričati. Nenazadnje ima k uspešno končanim sodnim postopkom, pa tudi k zmanjševanju škodljivih posledic za otroke, ki postanejo žrtve kaznivih dejanj, pomemben vpliv tudi stalno izobraževanje državnih tožilcev na tem področju.²⁰

1.1.2 Kazenski postopek in obravnava mladoletnih oškodovancev oziroma prič kaznivih dejanj v njem

Veljavna ureditev zaslišanja oškodovancev in mladoletnih prič v Zakonu o kazenskem postopku je – tudi po implementaciji Direktive 2021/29/EU - fragmentirana. ZKP na različnih

¹⁸ Prav tam, str. 185.

¹⁹ Skupno poročilo državnih tožilstev za leto 2019, str. 182-183.

²⁰ Glejte Skupno poročilo državnih tožilstev za leto 2019, str. 183.

mestih ureja različne režime zaslišanja za različne kategorije oškodovancev in mladoletnih prič. Spodnja preglednica prikazuje pregled obstoječih določb, ki urejajo ukrepe za zaščito mladoletnih prič in oškodovancev v kazenskem postopku.

Preglednica 1: Primerjava ukrepov za zaščito mladoletnih prič in oškodovancev po Zakonu o kazenskem postopku

Oškodovanec

- Načelo skrbnega in obzirnega ravnanja, 18.a člen ZKP
- Preprečitev neželenega stika z domnevnim storilcem, 5. odst. 65. člena ZKP
- Varovanje tajnosti preiskovalnih dejanj (188. člen ZKP) in izključitev javnosti glavne obravnave, 295. člen ZKP

Oškodovanci, žrtve nasilja, in drugi ranljivi oškodovanci

- Navzočnost osebe po izbiri oškodovanca med (pred)kazenskim postopkom, 4. odst. 65. člena ZKP

Oškodovanec s posebnimi potrebami

- Navzočnost osebe, ki si jo sam izbere, 5. odst. 240. člena ZKP
- Fakultativno zaslišanje s pomočjo strokovnjaka, 5. odst. 240. člena ZKP
- Fakultativno zaslišanje v posebej prilagojenih prostorih, 6. odst. 240. člena ZKP
- Fakultativna opustitev neposrednega zaslišanja na glavni obravnavi, 5. odst. 331. člena ZKP

Mladoletni oškodovanci

- Obvezni pooblaščenec, 3. odst. 65. člena ZKP
- Navzočnost osebe po izbiri oškodovanca med (pred)kazenskim postopkom, 4. odst. 65. člena ZKP
- Fakultativna opustitev neposrednega zaslišanja na glavni obravnavi, 5. odst. 331. člena ZKP

Oškodovanci, mlajši od 15 let, žrtve dejanj iz 3. odst. 65. člena ZKP

- Obvezno snemanje zaslišanja, 84. člen ZKP
- Obvezna odstranitev obdolženca z zaslišanja, 4. odst. 178. člen ZKP
- Obvezno zaslišanje v posebej prilagojenih prostorih, 6. odst. 240. člena ZKP
- Obvezna opustitev neposrednega zaslišanja na glavni obravnavi, 5. odst. 331. člena ZKP

Priče

- Zaščita ogroženih prič, 240.a člen ZKP
- Videokonferenca, 244.a člen ZKP

Mladoletne priče

- Dolžnost obzirnega ravnanja, 4. odst. 240. člena ZKP
- Fakultativno zaslišanje s pomočjo strokovnjaka, 4. odst. 240. člena ZKP

Priča, mlajša od 15 let

- Navzočnost osebe, ki ji priča zaupa, 5. odst. 240. člena ZKP
-

Analiza ukrepov za zaščito otrok kot prič oziroma kot oškodovancev najprej pokaže pomemben razkorak med ukrepi, ki so na voljo za zaščito duševne celovitosti mladoletnih prič in za zaščito duševne celovitosti mladoletnih oškodovancev. Ne glede na to, ali je otrok v vlogi priče ali (tudi) v vlogi oškodovanca, je upravičen do posebnega varstva in skrbi (1. odst. 56. člena Ustave RS). To posebno skrb je treba zagotavljati brez kakršnegakoli razlikovanja (2. člen Konvencije OZN o otrokovih pravicah), pri čemer mora biti glavno vodilo otrokova korist, še zlasti v postopkih pred državnimi organi (3. člen Konvencije).

Dodatna predstavitev obstoječe ureditve in razlogi za njene spremembe so skupaj podrobneje predstavljeni v poglavju 1.2 Razlogi za sprejem predloga zakona – v poglavjih 1.2.1 – 1.2.6.

1.1.3 Mednarodne konvencije, ki opredeljujejo minimalne standard varstva otrokovih pravic, vključno v kazenskih in drugih postopkih, in so del pravnega reda Republike Slovenije

Temelje mednarodne konvencije, ki zagotavljajo minimalne standard varstva otrokovih pravic, vključno v kazenskih in drugih postopkih, in veljajo tudi v Republiki Sloveniji, so naslednji:

- Konvencije OZN o otrokovih pravicah iz leta 1989,²¹
- Evropska konvencija o uresničevanju otrokovih pravic,²² in
- Konvencija Sveta Evrope o zaščiti otrok pred spolnim izkoriščanjem in spolno zlorabo, podpisana 25. 10. 200 (Lanzarotska konvencija).²³

Konvencija o otrokovih pravicah, ki jo je Generalna skupščina Združenih narodov sprejela pred dobrimi 30 leti, temelji na štirih glavnih načelih oz. pravicah, ki pripadajo vsem otrokom: prepoved diskriminacije, najboljša korist otroka, pravica do preživetja in zaščite pred kakršnimkoli izkoriščanjem ter sodelovanje in sodelležba otrok. Konvencijo je do sedaj podpisalo kar 196 držav, med pogodbenicami konvencije je tudi Slovenija.

²¹ Akt o notifikaciji nasledstva glede konvenciji OZN, Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 9/1992 (RS 35/1992). S tem aktom o notifikaciji nasledstva, ki velja od 17.7.1992, je Republika Slovenija od SFRJ nasledila Konvencijo Združenih narodov o otrokovih pravicah.

²² Zakon o ratifikaciji Evropske konvencije o uresničevanju otrokovih pravic, Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 26/99.

²³ Zakon o ratifikaciji Konvencije Sveta Evrope o zaščiti otrok pred spolnim izkoriščanjem in spolno zlorabo, Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 13/13. Konvencija je začela veljati 1. 7. 2010, za slovenijo pa 1. 1. 2014. Glejte tudi Council of Europe Treaty Series, No. 201.

Konvencija o otrokovih pravicah v 1. členu določa, da je otrok vsako človeško bitje, mlajše od osemnajst let, razen če zakon, ki se uporablja za otroka, določa, da se polnoletnost doseže že prej, v 2. členu prepoved diskriminacije, v 3. členu pa, da morajo biti pri vseh dejavnostih v zvezi z otroki otrokove koristi glavno vodilo. 12. člen te konvencije od države pogodbenice zahteva tudi, da jamči otroku, ki je sposoben izoblikovati lastna mnenja, pravico do svobodnega izražanja le-teh v vseh zadevah v zvezi z njim, o tehtnosti izraženih mnenj pa se presoja v skladu z otrokovo starostjo in zrelostjo. V ta namen ima otrok še posebej možnost zaslišanja v kateremkoli sodnem ali upravnem postopku v zvezi z njim, bodisi neposredno bodisi preko zastopnika ali ustreznega organa, na način, ki je v skladu s procesnimi pravili notranje zakonodaje.²⁴ Odbor za otrokove pravice OZN v svojih Sklepnih ugotovitvah o združenem tretjem in četrtem rednem poročilu Republike Slovenije z zaskrbljenostjo ugotavlja tudi, da v Sloveniji ni na voljo ustreznih programov za pomoč otrokom žrtvam spolnega nasilja.²⁵

Tudi Evropska konvencija o uresničevanju otrokovih pravic se uporablja za osebe mlajše od 18 let (prvi odstavek 1. člena). Cilj te konvencije je v korist otrok spodbujati njihove pravice, jim priznati procesne pravice in jim omogočiti uresničevanje teh pravic tako, da so otroci sami ali prek drugih oseb ali organov obveščeni in jim je dovoljeno, da lahko sodelujejo v postopkih pred pravosodnimi organi, ki jih zadevajo (drugi odstavek 1. člena). Za namene te konvencije so postopki pred pravosodnimi organi, ki zadevajo otroke, postopki glede družinskega prava, zlasti tisti, ki se nanašajo na uresničevanje starševske odgovornosti, kot so vzgoja in varstvo ter osebni stiki z otrokom (tretji odstavek 1. člena), zato ta konvencija ni neposredno uporabna za namen kazenskega postopka. Kljub temu velja izpostaviti procesne pravice otrok, ki jih opredeljuje ta konvencija. Te pravice so: pravica do obveščenosti in do izražanja lastnega mnenja v postopkih (3. člen), pravica zaprositi za imenovanje posebnega zastopnika (4. člen) in druge možne procesne pravice (določene v 5. členu: pravica zaprositi za pomoč ustrezno osebo, po lastni izbiri, da jim pomagajo izraziti njihovo mnenje; pravica, da sami ali prek drugih oseb ali organov zaprosijo za imenovanje posebnega zastopnika, v ustreznih primerih odvetnika; pravica do imenovanja svojega zastopnika; in pravica do uresničevanja nekaterih ali vseh pravic strank v takšnih postopkih).

Je pa za tematiko tega predloga zakona zelo relevantna Lanzarotska konvencija, ki se nanaša na preprečevanje, varstvo in kazensko pravo na področju boja proti vsem oblikam spolnega

²⁴ Glejte tudi Smernice Združenih narodov za sodne postopke v zadevah v zvezi z otroki, žrtvami in pričami kaznivih dejanj, UN Doc., ECOSOC Res 2005/20, 2005.

²⁵ Združeni narodi, Odbor za otrokove pravice, Sklepne ugotovitve o združenem tretjem in četrtem rednem poročilu Republike Slovenije, ki jih je odbor sprejel na svojem triinšestdesetem zasedanju (27. maj–14. junij 2013), UN doc. CRC/C/SVN/CO/3 -4, odstavek 41.

izkoriščanja in spolne zlorabe otrok ter spodbuja sodelovanja na državni in mednarodni ravni. Lanzarotska konvencija ureja delo z ranljivimi otroki in je doslej najambicioznejši in najcelovitejši mednarodni pravni instrument za preprečevanje spolnega izkoriščanja in spolnih zlorab otrok, zaščito otrok pred tovrstnimi kaznivimi dejanji in kazenski pregon storilcev. V poročilu o izvajanju za leto 2015 je Odbor podpisnic Lanzarotske konvencije islandski model Barnahus izrecno označil kot primer obetavne prakse.

Namen Lanzarotske konvencije je: a) preprečevanje spolnega izkoriščanja in spolne zlorabe otrok ter boj proti njima; b) varstvo pravic otrok, ki so žrtve spolnega izkoriščanja in spolne zlorabe; c) spodbujanje državnega in mednarodnega sodelovanja pri boju proti spolnemu izkoriščanju in spolni zlorabi otrok (1. člen). 2. člen konvencije pa določa načelo nediskriminacije. Tudi ta konvencija določa, da je otrok oseba, mlajša od 18 let (prva točka 3. člena, žrtev pa je otrok, izpostavljen spolnemu izkoriščanju ali spolni zlorabi (tretja točka 3. člena).

Lanzarotska konvencija od držav pogodbenic zahteva kriminalizacijo vseh vrst spolnih deliktov, storjenih nad otroki. Jasno opredeljuje kazniva dejanja spolne zlorabe in spolnega izkoriščanja (v zvezi s otroško prostitucijo, otroško pornografijo, sodelovanjem otroka pri pornografskih predstavah, navajanjem otrok k nemoralnim dejanjem, nagovarjanjem otrok v spolne namene, sostoritvostvom in poskusom – 18. do 23. člen te konvencije). Države pogodbenice morajo v skladu s konvencijo sprejeti ustrezno zakonodajo in ukrepe za preprečevanje spolnega nasilja, zaščito otrok žrtev in pregon storilcev. V pomoč državam pri izvajanju konvencije so poročila o uveljavljanju konvencije. Prvo se je leta 2015 osredotočilo na vprašanje zlorab v t. i. krogu zaupanja otroka in kot primer dobre prakse izpostavilo islandski model "otroške hiše" (Barnahus), namenjeni otrokom prilagojenim zaslišanjem v povezavi z zlorabami.²⁶ Odtlej je več držav prevzelo ta model. Cilj je zagotoviti pomoč žrtvam za njihovo telesno in psihosocialno okrevanje ter da se preiskave in kazenski postopki izvajajo prednostno in brez neutemeljenih zamud ter z zaščitniškim pristopom tako da ne poslabšajo travme, ki jo je otrok utrpel (sekundarna viktimizacija).

Zaskrbljujoč je podatek, ki ga je leta 2017, ob deseti obletnici uveljavitve Lanzarotske konvencije, izpostavila namestnica generalnega sekretarja Sveta Evrope Gabriella Battaini-Dragnoni, da se po najboljših ocenah na območju držav članic Sveta Evrope vsak peti otrok na določeni točki sreča s spolnim izkoriščanjem ali zlorabo. Izpostavila je, da travma tovrstne izkušnje lahko traja celo življenje: prekine formalno izobraževanje, uniči poklicne obete in vodi

²⁶ Glejte tudi <https://www.iusinfo.si/medijsko-sredisce/dnevne-novice/206654> (8. 3. 2020).

v cel niz problemov s psihičnim zdravjem. Konvencija je okrepila osveščenost, spremenile so se zakonodaje, izboljšale pa so se tudi sposobnosti za preprečevanje in odzivanje na spolne zlorabe otrok v državah podpisnicah.²⁷

1.1.4 Svet Evrope

Smernice Odbora ministrov Sveta Evrope za otrokom prijazno pravosodje s 17. novembra 2010, so nastale kot neposreden odziv Sveta Evrope na Resolucijo št. 2 o otrokom prijaznem pravosodju, ki je bila sprejeta na 28. konferenci evropskih ministrov za pravosodje (Lanzarote, 25.–26. oktober 2007).²⁸ Smernice skupaj z memorandumom definirajo »otrokom prijazno pravosodje« kot pravosodni sistem, ki zagotavlja spoštovanje in učinkovito izvrševanje vseh otrokovih pravic na najvišji možni ravni, pri čemer kot temeljno vodilo velja ustrezno upoštevanje stopnje zrelosti otroka in njegovega razumevanja ter okoliščin primera. Smernice takšno pravosodje opisujejo kot dostopno, starosti primerno, hitro, vestno, prilagojeno in usmerjeno v potrebe in pravice otroka, ki spoštuje otrokove pravice, vključno s pravicami do dolžnega postopanja, do udeležbe v postopkih in razumevanja postopkov, do spoštovanja zasebnega in družinskega življenja ter do osebne celovitosti in dostojanstva.²⁹ Temeljna načela, ki jih Smernice določajo, so: 1) pravica otroka do obveščenosti in, ob upoštevanju njegove zrelosti, sodelovanja; 2) načelo največje otrokove koristi; 3) načelo varovanja otrokovega dostojanstva, 4) zaščita pred diskriminacijo. Na teh načelih temelji tudi ta predlog zakona. Nadalje kot ključne pristope Smernice poudarjajo pomen delovanja pravosodja na otroku prijazen način v vseh fazah obravnave, poseben pomen primerne usposabljanja strokovnjakov, ki delajo z otroci, ter pomen multidisciplinarnega pristopa.

Smernice dajejo evropskim vladam napotke za izboljšanje dostopa otrok do pravosodja in njihove obravnave v njem, ne glede na to, ali gre za civilno, upravno ali kazensko področje. Izhajajo iz stališča, da pravosodni sistem ne more zanikati dejstva, da imajo otroci posebne potrebe in pravice. Ko so otroci vključeni v sodne postopke, je tehnika pravice lahko uravnotežena le, če je zaščiten otrokova najboljša korist in se otrokom razloži, kaj je na kocki, ter lahko sodelujejo pri odločitvah, ki jih zadevajo. Te smernice so torej nekakšen praktični

²⁷ Glejte
/asset_publisher/StEVosr24HJ2/content/ending-sexual-exploitation-and-abuse-of-children-towards-a-world-of-trust (8. 3. 2020).

https://www.coe.int/en/web/portal/news-2017/-/asset_publisher/StEVosr24HJ2/content/ending-sexual-exploitation-and-abuse-of-children-towards-a-world-of-trust

²⁸ Dostopne tudi na spletni strani Varuha človekovih pravic Republike Slovenije: http://www.varuh-rs.si/fileadmin/user_upload/pdf/DOGODKI_-_razni/2016_2_18_-_Sodno_izvedenstvo/Smernice_Sveta_Evrope_za_otrokom_prijazno_pravosodje.pdf (31. 5. 2020).

²⁹ Smernice Sveta Evrope o otroku prijaznem pravosodju, poglavje II, točka c.

vodnik za izvajanje mednarodno dogovorjenih in zavezujočih standardov tako v sodnih kot tudi v izvensodnih postopkih. Smernice so tudi odgovor na zahteve otrok samih.³⁰

V poglavju "Dostop do sodnega varstva in sodnega postopka" smernice naslavljajo tudi vprašanja dokazov in izjav otrok.³¹ Razgovore z otroki in zbiranje izjav od otrok bi morali, kolikor je to mogoče, opraviti usposobljeni strokovnjaki. V največji možni meri bi si bilo treba prizadevati, da otroci pričajo v zanje najprimernejšem okolju in v najustreznejših pogojih ob upoštevanju njihove starosti, zrelosti in stopnje razumevanja ter vseh težav pri komunikaciji, ki bi jih lahko imeli.³² Spodbujati bi bilo treba avdiovizualne izjave otrok, ki nastopajo kot žrtve ali priče, pri tem pa spoštovati pravice drugih strank do izpodbijanja vsebine takšnih izjav.³³ Kadar je treba opraviti več kot en razgovor, bi morala to po možnosti storiti ista oseba, da bi se v otrokovo korist zagotovila doslednost v pristopu.³⁴ Število razgovorov bi bilo treba čim bolj omejiti, njihovo dolžino pa prilagoditi otrokovi starosti in pozornosti.³⁵ V največji možni meri bi se bilo treba izogibati neposrednemu stiku, soočanju ali komunikaciji med otrokom, ki nastopa kot žrtev ali priča, ter domnevnimi storilci kaznivih dejanj, razen kadar otrok, ki nastopa kot žrtev, za to zaprosi.³⁶ Otroci bi morali imeti priložnost, da pričajo v kazenskih zadevah brez prisotnosti domnevnega storilca kaznivega dejanja.³⁷ Manj stroga pravila glede pričanja, kot je nepotrebnost dajanja prisege ali drugih podobnih izjav, in drugi otrokom prijazni procesni ukrepi ne bi smeli sami po sebi zmanjšati vrednosti otrokovega pričanja ali dokaza.³⁸

Smernice določajo tudi, da bi bilo protokole razgovorov, ki upoštevajo različne stopnje otrokovega razvoja, treba oblikovati in uporabljati tako, da podprejo veljavnost pričanja otrok. Pri tem bi se bilo treba izogibati sugestivnim vprašanjem ter tako povečati zanesljivost.³⁹ Sodnik bi moral imeti možnost, da otroku omogoči odklonitev pričanja, če gre pri tem za otrokovo korist in dobro počutje.⁴⁰ Izjave in dokazi otrok ne bi smeli nikoli veljati za neveljavne ali nezanesljive samo zaradi otrokove starosti.⁴¹ Proučiti bi bilo treba možnost pridobivanja

³⁰

http://www.svetevrope.si/sl/novice/novica_nove_smernice_sveta_evrope_za_otrokom_prijazno_pravo_sodje/index.html (31. 5. 2020).

³¹ Prav tam, poglavje IV.D.6, str.29-30

³² Prav tam, odstavek 64.

³³ Prav tam, odstavek 65.

³⁴ Prav tam, odstavek 66.

³⁵ Prav tam, odstavek 67.

³⁶ Prav tam, odstavek 68.

³⁷ Prav tam, odstavek 69.

³⁸ Prav tam, odstavek 70.

³⁹ Prav tam, odstavek, 71.

⁴⁰ Prav tam, odstavek, 72.

⁴¹ Prav tam, odstavek, 73.

izjav od otrok, ki nastopajo kot žrtve in priče, v posebej urejenih otrokom prijaznih prostorih in otrokom prijaznem okolju.⁴²

Smernice opredeljujejo tudi otroku prijazno pravosodje po sodnem postopku. Med drugim določajo, da bi bilo predvsem treba po možnosti brezplačno zagotoviti zdravstveno varstvo ter ustrezne programe za socialno in terapevtsko ukrepanje ali ukrepe, namenjene žrtvam zanemarjanja, nasilja, zlorab in drugih kaznivih dejanj, otroke in njihove skrbnike pa bi bilo treba nemudoma in na ustrezen način seznaniti z razpoložljivostjo takšnih služb.⁴³ Opozoriti velja še na drugi del smernic, ki predstavlja obrazložiten memorandum, ki nudi dodatna pojasnila posamičnim usmeritvam.

Svet Evrope poleg programov namenjenih otrokom prijaznemu pravosodju na splošno, dodatno pozornost posveča prav razvoju hiš za otroke po državah članicah. V okviru te podpore nudi vsebinsko podporo in projektno financiranje, katerega upravičenec je bila tudi Slovenija. V Fazi 1 projekta (2018) so bile izdelane nacionalne smernice in protokoli za implementacijo, v fazi 2 (2019-2021) pa sledi udejanjenje in vzpostavitev delujoče hiše za otroke.

Z oktobrom 2018 se je zaključil skupen projekt Evropske komisije in Sveta Evrope »Barnahus/Hiša za otroke« (faza 1), sklenjen na zaključnem dogodku 9. oktobra 2018. V okviru projekta Hiša za otroke so bile izdelane Nacionalne smernice za delovanje za Hišo za otroke/Barnahus v Sloveniji in Načrt ustanovitve, delovanja in vrednotenja Hiše za otroke v Sloveniji, temeljna dokumenta za vzpostavitev tovrstne institucije v praksi. Projekt, ki se je izvajal od februarja do oktobra 2018, sta sofinancirala Služba za strukturne reforme Evropske Komisije in Svet Evrope, izveden pa je bil v tesnem sodelovanju z Ministrstvom za pravosodje Republike Slovenije.⁴⁴

Dogodek se je zaključil s slovesnim podpisom Zaveze o podpori in sodelovanju pri implementaciji Hiše za otroke v Slovenije.⁴⁵ Najvišji predstavniki Ministrstva za pravosodje, Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, Ministrstva za zdravje, Ministrstva za notranje zadeve, Vrhovnega sodišča, Generalne policijske uprave in Generalnega državnega tožilstva so se zavezali, da bodo podpirali *vzpostavitev, razvoj, implementacijo in delovanje Hiše za otroke v skladu z Nacionalnimi smernicami za Hišo za*

⁴² Prav tam, odstavek, 74.

⁴³ Prav tam, odstavek 80.

⁴⁴ <https://www.norwaygrants.si/novice/vzpostavitev-barnahus-v-sloveniji-pot-naprej/> (30. 5. 2020).

⁴⁵ <https://rm.coe.int/barnahus-children-s-house-declaration-hisa-za-otroke/16808e4cb1> (30. 5. 2020).

otroke/Barnahus in Priročnikom za ustanovitev, delovanje in ocenjevanje Hiše za otroke v Sloveniji, ki bo postopno dosegla Evropske Barnahus standarde kvalitete. Z zavezami so podpisniki podprli vzpostavitev multidisciplinarnega skupinskega pristopa v ocenjevanju, preiskovanju, pregonu ter napotitvah na medicinsko in psihološko zdravstveno oskrbo otrok, ki so lahko bili zlorabljeni.⁴⁶

1.1.5 Nacionalne smernice za hišo za otroke / Barnahus v Sloveniji

Za Slovenijo so pri vzpostavljanju hiše za otroke (Barnahus) izrednega pomena oktobra 2018 sprejete Nacionalne smernice za hišo za otroke /Barnahus v Sloveniji iz leta 2018.⁴⁷ V Smernicah je predlagan model barnahus v Sloveniji, ki spodbuja usklajevanje in skupinsko delo, potrebno za pravočasno, celostno, usklajeno in otrokom prijazno obravnavo, kadar so žrtve spolne zlorabe. Cilj je zmanjšati potencialni pretres, ki ga lahko otroku povzroči podoživljanje izkušenj, če obravnava ni primerna in če nima podpore, in zagotoviti pravične pravosodne postopke za vse.⁴⁸ Vendar iz nacionalnih smernic ne izhajajo nobene pravno zavezujoče obveznosti in smernice ne posegajo v veljavno zakonodajo Republike Slovenije.

V uvodnem delu nacionalne smernice opredeljujejo model Barnahus, ključna skupna merila za model Barnahus, pravno in politično ozadje, spolno nasilje nad otrokom ter strukturo in metodologijo. V vsebinskem delu nacionalne smernice določajo partnerje projekta, vsebino in namen smernic, namen in cilj Hiše za otroke, ciljno skupino, organizacijo, naloge in obveznosti ustreznih partnerjev, forenzični razgovor, finance, proračun in delitev stroškov, lokacijo, vodenje dokumentacije, varstvo podatkov in zasebnost, pristojnost, usposabljanje, nadzor in vrednotenje. V prilogi 1 je predstavljen pregled postopka od začetka prijave, napotitve v hišo za otroke, ukrepov v hiši za otroke do spremljanja.

1.1.6 PROMISE Barnahuse mreža

⁴⁶ Prav tam. Glejte tudi sporočila za javnost dostopna na spletu: <https://www.policija.si/medijsko-sredisce/sporocila-za-javnost/sporocila-za-javnost-gpue/95813-s-hiso-za-otroke-koncno-do-bolj-celostne-obravnave-otrok-zrtev-kaznivih-dejanj> (30. 5. 2020), <http://www.sodisce.si/okrabr/objave/2018101012175811/> (30. 5. 2020), <https://www.sta.si/2561396/z-deklaracijo-slovesno-podprli-vzpostavitev-hise-za-otroke-v-sloveniji> (30. 5. 2020).

⁴⁷ Svet Evrope in Ministrstvo za pravosodje: Nacionalne Smernice za hišo za otroke /Barnahus v Sloveniji, Svet Evrope, oktober, 2019.

⁴⁸ Prav tam, povzetek.

Ministrstvo za pravosodje je konec novembra 2019 podpisalo Statut PROMISE Barnahus mreže.⁴⁹ Gre za model otrokom prijazne obravnave, ki temelji na multidisciplinarnem in medinstitucionalnem pristopu v okviru tako imenovanih MDMI služb. Kot najbolj uspešen primer tovrstne obravnave se je izkazal islandski model Barnahus, kar v svojih dokumentih poudarja tudi Svet Evrope. Projekt PROMISE je s finančno podporo Evropske komisije postavil temelje sodelovanja na področju vzpostavljanja MDMI služb v Evropi. S statutom PROMISE Barnahus mreže so ustanovni člani iz 13 držav določili osnovna pravila delovanja mreže.⁵⁰

Promis Barnahus je mednarodni projekt, ki ga financira Evropska unija in je namenjen vzpostavitvi otrokom prijaznega multidisciplinarnega in medinstitucionalnega obravnavanja, ki temelji na modelu Barnahus. V okviru Promise so bili izdelani tudi Evropski standardi kakovosti za model Barnahus: Smernice za multidisciplinarno in medinstitucionalno obravnavo otrok, ki so žrtve ali price nasilja.⁵¹ Vsebujejo 10 standardov: 1) ključna načela (najboljši interes otroka, sodelovanje otroka in preprečevanje nepotrebnega odlašanja), 2) multidisciplinarno in medinstitucionalno (MDMI) sodelovanje, 3) nediskriminacija, 4) otrokom prijazno okolje, 5) medinstitucionalno načrtovanje in vodenje primerov, 6) forenzični intervju, 7) zdravstvena oskrba in oskrba, 8) Ocena duševnega zdravja in terapija, 9) Usposabljanje, mentorstvo in svetovanje in 10) preventive.⁵²

1.1.6 Pozivi oziroma predlogi za izboljšanje položaja žrtev (oškodovancev) in prič kaznivih dejanj glede spolne zlorabe otrok

Žrtve spolnih zlorab v Sloveniji izpostavljajo, da se je nujno zavedati moč spolne zlorabe otrok. Moči, ki jo storilec zlorabi proti žrtvi in moči žrtve, da dejanja preživi in o njih spregovori. Žrtve izpostavljajo, da je bilo zanje izredno mučno in ponavljajoče pričanje o tem, kaj se jim je dogajalo. Počutile so se izrabljeno in izigrano s strani tistih, ki so vodili postopke.⁵³

⁴⁹ Ob robu Konference o podpori nenasilnemu otroštvu, ki je potekala v Helsinkih 25. in 26. novembra 2019.

⁵⁰ Glejte <https://www.gov.si/novice/2019-11-26-sopodpis-statuta-promise-barnahus-mreze/> (31. 5. 2020).

⁵¹ Lind Haldorsson, zbirka projektov PROMISE, Sekretariat Sveta Baltskih držav in organizacija Child Circle, 2017. Glejte <https://www.childrenatrisk.eu/promise/standards/> (30.5. 2020).

⁵² Te smernice so dostopne tudi v slovenskem jeziku: <https://rm.coe.int/zascita-otrok-pred-spolnim-izkoriscanjem-otrokom-prijazna-multidiscipl/16808acd37> (30. 5. 2020).

⁵³ Glejte <https://drustvo-sos.si/projekt/prezivila-sem-spolno-zlorabo/> (29. 5. 2020).

Koalicija nevladnih organizacij je junija 2013 v okviru 3. in 4. kroga poročanja po Konvenciji o otrokovih pravicah pripravila alternativno poročilo, ki je bilo predstavljeno Odboru OZN za otroke. V njem so nevladne organizacije izpostavile, *inter alia*, da se v Sloveniji pravice otrok, žrtv omenjenih kaznivih dejanj, ne spoštujejo, kot bi se morale, saj vsi otroci, ki so bili žrtve teh kaznivih dejanj, niso prejeli ustrezne strokovne pomoči, kar bi omogočilo njihovo okrevanje in ustrezno vrnitev v družbo.⁵⁴

Tudi Policija opozarja na to problematiko. Poroča, da je vsak peti otrok v Evropi je žrtev spolnih zlorab in spolnega izkoriščanja. Vsakršno nasilje, zlasti spolna zloraba otrok, pomeni hudo kršitev otrokovih pravic. Ranljivi, žrtve so tako deklice kot dečki. Otroci težko razumejo, da bi jih lahko spolno zlorabila oseba, ki jo poznajo. Stereotipi, zanikanje, tabuji, "kultura molka", minimizacija problema in sprenevedanje so ovire na poti zaščite otrok pred zlorabami.

Vrhovno državno tožilstvo v Skupnem poročilu o delu državnih tožilstev za leto 2019 posebej izpostavlja, da »državno tožilstvo podpira prizadevanja za ustanovitev posebnih enot za izvedbo strokovno in pravno ustrezno vodenih intervjujev (po vzoru Barnahus tj. Hiše za otroke), v katerem bi bila zagotovljena celostna obravnava otrok, ki so žrtve kaznivih dejanj in pri delu na tem področju, v okviru ministrstva za pravosodje, s svojim predstavniki tudi aktivno sodeluje. Poudarek tega pristopa je predvsem na čim manjšem številu opravljenih razgovorov z otrokom, ki jih opravi (isti) usposobljen strokovnjak in ki se tekom predkazenskega in kazenskega postopka ne ponavljajo več. V za otroka prijaznem okolju se bi opravilo morebitne zdravniške preglede in terapije, ponujena bi bila pomoč staršem, ki niso storilci, predvsem pa bi strokovni timi imeli možnost medsebojno komunicirati in spremljati otroka od prve izpovedbe do zaključka terapij. S takšno obravnavo bi se na ustrezen način zavarovali dokazi, ki bi imeli na sodišču dokazno vrednost, s tem pa bi se izognili sekundarni viktimizaciji žrtv.«⁵⁵

Tudi Varuh človekovih pravic Republike Slovenije je v svojem letnem priporočilu za leto 2017 priporočil, naj Vlada čim prej pripravi predlog zakona, ki bo uredil status, upravljanje in delovanje hiše za otroke ter opredelil načine usklajenega sodelovanja raznih služb in organov pri obravnavi otroka, žrtve kaznivega dejanja (priporočilo Varuha št. 75(2019)).⁵⁶ Ob tem je Varuh tudi izpostavil, da čeprav imamo v državi formalno poskrbljeno, da otroci, žrtve kaznivih

⁵⁴ Comments on the Second Periodical Report of the Slovenia on the Implementation of The Convention on the Rights of the Child, June 2003, Information prepared by: SEECRAN – South East European Child Rights Action Network in co-operation with Slovene NGOs, dostopno na: https://unicef.blob.core.windows.net/uploaded/documents/Slovenia_ngo_report.pdf (30.3.2020).

⁵⁵ Skupno poročilo državnih tožilstev za leto 2019, str. 183.

⁵⁶ Letno poročilo Varuha človekovih pravic za leto 2017, stran 386. Dostopno na: <http://www.varuh-rs.si/promocija-publikacije-projekti/publikacije-gradiva/letna-porocila-priporocila-dz-odzivna-porocila-vlade/> (30. 5. 2020).

dejanj, dobijo vsaj pravnoformalno pomoč pooblaščenecv mladoletnih žrtev kaznivih dejanj, tudi ta sistem ne deluje najbolje. Kot smo že večkrat opozorili, se pooblaščenec vključujejo prepozno, pogosto nimajo ne časa, kaj šele ustreznih znanj za delo z mladoletnimi. Po mnenju varuha je premalo takih, ki uživajo ugled in zaupanje drugih strokovnih služb, ki se ukvarjajo z otrokom.⁵⁷ Tudi v svojem letnem poročilu za leto 2018 je Varuh človekovih pravic izpostavil, da je za celostno obravnavo otroka na enem mestu izjemnega pomena izvedba projekta Hiša za otroke (Barnahus).⁵⁸

Prav tako tudi Združenje proti spolnemu zlorabljanju že dlje časa opozarja na nezaščitene pravice otrok žrtev trpinčenja in spolne zlorabe. Leta 2016 so na Komisiji za peticije, človekove pravice in enake možnosti Državnega zbora opozorili na najbolj pomembna kršenja otrokovih pravic, katera so zaznali v okviru svojega dela. Po mnenju združenja njihovo kršenje ne odvzema otrokom samo konkretne pravice ali nespoštovanja pravice, temveč kršenje konkretne otrokove pravice pogosto pomeni⁵⁹ spregledanje otrokove pravice do potrebe za pomoč in podporo; sekundarno viktimiziranje otroka; nadaljnje travmatiziranje otroka; pogojuje slabe relacije otroka do starša in vpliva na odnose v otrokovi družini.

1.2. Razlogi za sprejem predloga zakona

1.2.1 Tveganje za diskriminatorno obravnavo mladoletnih oseb, zaslišanih kot priče v kazenskem postopku

Četudi se zdi, da je razlikovanje med mladoletnimi oškodovanci in mladoletnimi pričami sprejemljivo,⁶⁰ vodi v nerazumno razlikovanje takrat, ko procesna vloga otroka odločilno vpliva na njegova družinskopravna razmerja zunaj kazenskega postopka. Položaji, v katerih se razkrije potreba po odločnejšem varstvu otrokove duševne celovitosti, izvirajo zlasti iz zakonskih sporov in sporov o varstvu in vzgoji otrok, v okviru katerih ravnanje staršev prehaja v polje kaznivosti. Stiska mladoletne priče je toliko večja, ker tudi zanjo velja dolžnost odzvati se na vabilo sodišča in izpovedovati po resnici. S tem se v interesu kazenskega postopka še pogloblja otrokovo stisko, ki sicer izvira iz ravnanja staršev oziroma tistih, ki jim je otrok zaupan

⁵⁷ Prav tam, stran 386.

⁵⁸ Letno poročilo Varuha človekovih pravic Republike Slovenije za leto 2018, str. 285, dostopno na: <http://www.varuh-rs.si/promocija-publikacije-projekti/publikacije-gradiva/letna-porocila-priporocila-dz-odzivna-porocila-vlade/> (30. 5. 2020).

⁵⁹ Glejte <https://spolna-zloraba.si/index.php/2016/02/02/nezascitene-pravice-otrok-zrtev-trpinčenja-in-spolne-zlorabe-predlogi-za-obravnavo-na-komisijo-za-peticije-in-clovekove-pravice-in-enake-moznosti-v-dz/> (8. 3. 2020).

⁶⁰ Glejte razdelek 1.1.2 zgoraj.

v varstvo in vzgojo. Četudi v teh primerih ni mogoče govoriti o sekundarni viktimizaciji otroka, pa so vplivi kazenskega postopka na duševno celovitost otroka lahko podobno usodni.

Hkrati je tudi v položaju različnih kategorij oškodovancev mogoče prepoznati različno obravnavo mladoletnih oškodovancev. Za mladoletne oškodovance sicer velja neizpodbojna domneva, da imajo posebne potrebe po zaščiti (3. odst. 143.č člena ZKP). Vendar pa to ne pomeni, da je zakonodajalec v enakem obsegu implementiral rešitve iz 23. in 24. člena Direktive 2012/29/EU.

Prvič, pomembna je razlika med fakultativnostjo in obligatornostjo nekaterih ukrepov za varstvo različnih kategorij mladoletnih oškodovancev. Tisti ukrepi, ki v največji meri prispevajo k neponovljivosti zaslišanja oškodovanca in k zmanjševanju stikov z obdolžencem so obvezni za razmeroma ozko kategorijo sicer najbolj občutljivih oškodovancev, tj. oškodovancev mlajših od 15 let, ki so žrtve kaznivih dejanj iz 3. odstavka 65. člena ZKP. Preostale kategorije mladoletnih oškodovancev, bodisi zaradi starosti, bodisi zaradi drugovrstnega kaznivega dejanja, bodo deležne različnega, individualiziranega varstva. Individualizirana obravnava oškodovancev je sicer v jedru Direktive št. 2012/29/EU, zlasti 2. odst. 1. člena in 23. člena direktive. Vendar pa iz Direktive hkrati tudi izhaja, da individualizirana obravnava ne dopušča različnega obravnavanja oškodovancev v primerljivih položajih. V odsotnosti pravnega sredstva, ki bi omogočal vzpostavitev ustaljene sodne prakse pri zagotavljanju ukrepov za zaščito oškodovancev, je zato določnost zakonske ureditve toliko bolj pomembna. V slovenskem kazenskem procesnem pravu oškodovanec nima učinkovitega pravnega sredstva, s katerim bi dosegel preučitev pravilnosti odločb sodišča o izvedbi ukrepov za njegovo zaščito. Zato tudi ni mehanizmov, ki bi preprečili nerazumno različno varstvo položaja mladoletnega oškodovanca, kadar predvideni ukrepi niso obligatorni.

In drugič, nesprejemljivo je razlikovanje med tistimi ukrepi, ki v največji meri omogočajo neponovljivost zaslišanja mladoletnega oškodovanca brez osebnega stika z domnevnim storilcem: obvezno snemanje zaslišanja in prepovedana navzočnost obdolženca med zaslišanjem v sodni preiskavi (4. odst. 178. člena ZKP). Razlika v pravnem režimu je pomembna zato, ker brez določne pravne podlage ni mogoče zagotoviti primerljive ravni varstva mladoletnim oškodovancem. Odstranitev obdolženca z zaslišanja je namreč poseg v pravice iz 22. in 29. člena Ustave ter 6. člena EKČP, ki terjajo določbo zakonsko podlago (3. odst. 15. člena Ustave RS). Za različno obravnavo zadošča že različna starost oškodovancev v primeru istovrstnih kaznivih dejanj.

1.2.2 Nekonkretiziran položaj strokovnjaka iz 240. člena ZKP

Ključna rešitev za zagotavljanje največje otrokove korist in varstva oškodovanca pred sekundarno viktimizacijo je možnost zaslišanja s pomočjo strokovnjaka. (4. in 5. odst. 240. člena ZKP). Zakon o kazenskem postopku ne konkretizira procesne vloge strokovnjaka. Horvat (Zakon o kazenskem postopku s komentarjem, GV Založba, 2004, str. 552-553) opredeljuje naloge strokovnjaka kot pomoč sodniku pri izbiri primernega načina zaslišanja in postavljanja vprašanj. Strokovnjak sme tudi sam postavljati vprašanja, vendar ne sme stopiti na mesto sodnika in samostojno izvesti zaslišanja.

Zaradi takega položaja je strokovnjaka po 4. in 5. odst. 240. člena ZKP treba ločiti od strokovnjakov, ki so v pomoč sodišču na podlagi 8. odst. 178. člena ZKP. Strokovnjaka, ki deluje na tej podlagi, sodnik pokliče »za razjasnitev posameznih tehničnih ali drugih strokovnih vprašanj, ki nastanejo v zvezi s pridobljenimi dokazi.« Tak strokovnjak ne sodeluje pri izvedbi dokaza oziroma preiskovalnega dejanja.

Položaj strokovnjaka iz 4. in 5. odst. 240. člena ZKP je zato bistveno bolj podoben položaju izvedenca, ki v slovenskem kazenskem postopku nastopa kot pomočnik sodišča, s specifično aktivno procesno vlogo v dokaznem postopku. Izvedenec sme predlagati, naj se izvedejo določeni dokazi ali preskrbijo predmeti in podatki, ki so pomembni za izvid in mnenje; če je navzoč pri preiskovalnem dejanju lahko predlaga, naj se razjasnijo posamezne okoliščine ali naj se tistemu, ki se zaslišuje, postavijo posamezna vprašanja (4. odst. 252. člena ZKP).

Specifične rešitve, ki so predvidene za procesni položaj izvedenca, lahko kvečjemu prispevajo k učinkovitosti zaslišanja mladoletne priče s pomočjo strokovnjaka. Ključno je, da ima izvedenec možnost tudi aktivno prispevati k oblikovanju vsebine zaslišanja, tj. opredelitvi dejstev in okoliščin, ki naj se razjasnijo z zaslišanjem. To pomeni, da se s pomočjo specifičnih strokovnih znanj zmanjšuje potreba po ponovnem zaslišanju priče.

1.2.3 Neenakost obravnavanja mladoletnih oseb pri zaslišanju

ZKP ne ureja načina, kako zagotoviti varstvo otrok, ki bodisi kot priče bodisi kot oškodovanci, sodelujejo v kazenskem postopku. Implementacija ukrepov za varstvo otrok je zato prepuščeno posameznim sodiščem in sodnikom.

Enakost obravnavanja otrok terja ne le poenotenje meril za uporabo ukrepov, s katerimi se varuje njihova duševna celovitost. Enakost obravnavanja terja tudi zagotovitev enotnega

pristopa pri izvrševanju teh ukrepov. Izvrševanje teh ukrepov zato zahteva celovito rešitev, znotraj katere bo (i) omogočena specializacija in nenehna nadgradnja potrebnih strokovnih znanj, (ii) zagotovljena ustrezna prostorska organizacija zaslišanja, (iii) zagotovljena ustrezna tehnična podpora, in (iv) omogočeno osredotočeno sodelovanje vseh udeležencev kazenskega postopka.

1.2.4 Nezadostno varstvo pravic obrambe

Koristi otroka, zlasti oškodovanca, bo v največji meri zadoščeno, če se zagotovi čim manjše število zaslišanj mladoletne priče v kazenskem postopku. V trenutni ureditvi (pred)kazenskega postopka se ni mogoče povsem izogniti večkratnemu pridobivanju izjav mladoletne osebe. Pričakovati je, da bo od mladoletne osebe najprej zbrala obvestila policija (148. člen ZKP), šele nato bo sledilo sodno zaslišanje. Domnevni storilec bo v kazenskem postopku svoje pravice v največji meri lahko uveljavljal na glavni obravnavi. Izhajajoč iz načela neposrednosti in ustnosti glavne obravnave bo smelo sodišče opreti sodbo le na dokaze, pretresene na glavni obravnavi. Načeloma naj se torej vsi dokazi, tudi dokazi z zaslišanjem mladoletnih prič, izvedejo na glavni obravnavi. Vendar pa so v slovenskem kazenskem postopku že tradicionalno uvedene izjeme, ki dopuščajo, da se namesto neposrednega zaslišanja priče preberejo zapisniki prejšnjih (sodnih) zaslišanj (335. člen ZKP). Takšna ureditev posega v položaj obrambe, ker ne omogoča neposrednega zaslišanja prič pred sodniki, ki bodo ocenjevali dokazno gradivo; s tem je okrnjen zlasti preizkus verodostojnosti prične izpovedbe. To še posebej velja v primeru veljavne ureditve zaslišanja oškodovancev, mlajših od 15 let, ki so žrtve kaznivih dejanj iz 3. odst. 65. člena ZKP. Neposredno zaslišanje te kategorije oškodovancev je na glavni obravnavi prepovedano (5. odst. 331. člena ZKP).

Težišče zaslišanja najbolj ranljivih oškodovancev je zato v zgodnejših fazah postopka. Pravice obrambe, zlasti pravico do neposrednega zaslišanja obremenilnih prič (3. odstavek 6. člena EKČP), bo obdolženec smel izvrševati pri zaslišanju v fazi sodne preiskave (178. člen ZKP) ali med izvedbo zaslišanja kot posameznega preiskovalnega dejanja (431. člen ZKP). Vendar pa je možnost obrambe, da učinkovito izvršuje svoje pravice tudi v tem primeru okrnjena, kadar sodišče sprejme ukrepe za zaščito prične duševne celovitosti. ZKP v 4. odstavku 178. člena omogoča, da se obdolženca odstrani z zaslišanja priče; če gre za oškodovanca, mlajšega od 15 let, ki je žrtev kaznivih dejanj iz 3. odstavka 65. člena ZKP, pa je odstranitev obdolženca obvezna. To pomeni, da bo mogoče pravice do obrambe v teh primerih izvrševati le preko zagovornika. Ker bo v teh primerih praviloma formalna obramba obvezna le, če bo obdolženec v priporu, bo v preostalih primerih obdolženec lahko izvrševal svoje pravice preko zagovornika le, če se bo zanj odločil.

V postopkih, v katerih obramba z zagovornikom ne bo obvezna po splošnih določbah (70. člen ZKP), sta zato na voljo dve rešitvi: bodisi obdolženec pravice do neposrednega zaslišanja obremenilne priče ne bo mogel izvrševati, bodisi bo priča na glavni obravnavi ponovno izpostavljena, ker ji bo obramba vprašanja lahko postavljala posredno, preko preiskovalnega sodnika (6. odst. 331. v zv. z 338. členom ZKP). Nobena od teh rešitev ni zadovoljiva. Prvič zato, ker se v izrazito občutljivih kazenskih zadevah omogoča različno obravnavanje obdolžencev; in drugič zato, ker se mladoletne priče izpostavlja večkratnemu zasliševanju.

Rešitev, s katero v največji meri omogočimo izvrševanje pravic obrambe pri zaslišanju v zgodnejših fazah postopka, hkrati v največji meri zagotavlja, da bo poskrbljeno za otrokove koristi v kazenskem postopku. Cilj zakona je zato vzpostavitev režima zaslišanja priče, v katerem bo obdolženec – brez neposrednega stika s pričo – v največji meri lahko izvrševal pravice do obrambe, ne da bi s tem tvegali ponavljanje zasliševanja, četudi le posrednega.

1.2.5 Neprilagojenost določb o telesnem pregledu otroka

Določbe ZKP o telesnem pregledu otroka terjajo konkretizacijo z vidika 18.a člena ZKP. Veljavne določbe razmeroma strogo urejajo telesni pregled brez soglasja posameznika, hkrati pa omogočajo izrekanje procesnih sankcij tistim, ki se pregledu ne podvržejo (190. člen ZKP).

1.2.6 Obstoječa zakonodaja ne nudi dovoljšnega pravnega okvirja za vzpostavitev hiše za otroke v Sloveniji

Veljavna zakonodaja ne omogoča ustavitve hiše za otroke v skladu s sprejetimi mednarodnimi standardi. Preko določitve javne službe in ustanovitve javnega zavoda, katerega naloga bo celostna obravnavo otroka, mladoletnega oškodovanca ali priče kaznivega dejanja, bo omogočeno tudi zagotavljanje krizne podpore in psihosocialne pomoči otroku. To področje v Sloveniji ni pravno urejeno v zadostni meri, zato je potrebno, da tovrstno podporo otroku zakon izrecno določi.

2. CILJI, NAČELA IN POGLAVITNE REŠITVE PREDLOGA ZAKONA

2.1 Cilji

Cilji in prednosti predloga zakona v primerjavi z razdrobljenim urejanjem te materije v številnih zakonih so predvsem:

- celovito in sistemsko urejanje obravnavanja mladoletnih oškodovancev in žrtev kaznivih dejanj;
- opredelitev jasnih izhodišč, ki dopolnjujejo obstoječo kazensko zakonodajo, zaradi preprečevanja sekundarne viktimizacije otrok oškodovancev in prič ter zasledovanja največje koristi otroka;
- samostojna ureditev številnih institutov v okviru enega zakona, zaradi česar je sistem obravnavanja jasnejši, preglednejši in s tem dosledneje zagotavlja pravno varnost otrok oškodovancev in žrtev kaznivih dejanj, v določeni meri pa tudi mladoletnih storilcev kaznivih dejanj;
- zagotavljanje uresničevanja mednarodnopravnih standardov in konvencij;
- zasledovanje dobrih praks, ki se bile sprejete v nekaterih drugih državah in jih spodbujata tako Evropska unija kot Svet Evrope.

2.2. Načela

Predlog zakona, ki določa postopek celostne obravnave otroka, izhaja iz naslednjih temeljnih načel, ki so splošno in mednarodno uveljavljena⁶¹ za obravnavanje otrok žrtev oziroma prič kaznivih dejanj:

- udeležba otroka v postopku na otroku razumljiv način ob upoštevanju zrelosti otroka in morebitnih težav pri komunikaciji (Smernic Odbora ministrov Sveta Evrope o otroku prijaznem pravosodju);
- spoštovanje največje koristi otroka (3. člen Konvencije o otrokovih pravicah, Smernic Odbora ministrov Sveta Evrope o otroku prijaznem pravosodju);
- spoštovanje dostojanstva otroka, vključno z omejitvijo zaslišanj otrok na najmanjše mogoče število z namenom preprečevanja sekundarne viktimizacije (Smernic Odbora ministrov Sveta Evrope o otroku prijaznem pravosodju);

⁶¹ United Nation Committee on the Rights of the Child, General Comment No. 10 (2007): Children's rights in juvenile justice, CRC/C/GC/10, z dne 28. aprila 2007.

- prepoved diskriminacije in zagotavljanje enakega obravnavanja otrok (2. člen Konvencije o otrokovih pravicah, Smernic Odbora ministrov Sveta Evrope o otroku prijaznem pravosodju),
- spoštovanje poštenega sojenja in pravice do obrambe v kazenskem postopku (6. člen Evropske konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin), in
- preprečevanje nepotrebnega odlašanja (6. člen Evropske konvencije o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, Smernic Odbora ministrov Sveta Evrope o otroku prijaznem pravosodju).

Zakon izhaja tudi iz usmeritve, da je v postopku celostne obravnave otrok v središču vseh dejavnosti in storitev, pri čemer se skozi celoten postopek v celoti spoštuje pravica obdolženega ali obtoženega do poštenega sojenja.

Dodatno zakon omogoča spoštovanje pravice do življenja, preživetja in razvoja (6. člen Konvencije o otrokovih pravicah); pravice otroka biti slišan (12. člen Konvencije o otrokovih pravicah) in pravice do dostojanstva (prvi odstavek 40. člena Konvencije o otrokovih pravicah).

Predlog zakona uresničuje tudi ustavno zagotovljene pravice otrok, saj 56. člen Ustave Republike Slovenije⁶² v prvem odstavku določa, da otroci uživajo posebno varstvo in skrb ter da človekove pravice in temeljne svoboščine uživajo otroci v skladu s svojo starostjo in zrelostjo. Drugi odstavek istega člena pa določa, da se otrokom zagotavlja posebno varstvo pred gospodarskim, socialnim, telesnim, duševnim ali drugim izkoriščanjem in zlorabljanjem, ter da takšno varstvo ureja zakon.⁶³

2.3. Poglavitne rešitve

2.3.1 Obseg zakona glede na subjek obravnave

Ta zakon določa institucionalni okvir, načela in postopke za zaščito mladoletnih oškodovancev in pri čem v zakonu opredeljenih kaznivih dejanj v kazenskem postopku, izjemoma lahko pa tudi drugih, in njihovo celostno obravnavo. Če to zahteva zagotavljanje največje koristi otroka, se sme celostno obravnavanje otrok, kot ga določa ta zakon, smiselno uporabljati tudi v postopku

⁶² Uradni list RS, št. 33/91-I, 42/97 – UZS68, 66/00 – UZ80, 24/03 – UZ3a, 47, 68, 69/04 – UZ14, 69/04 – UZ43, 69/04 – UZ50, 68/06 – UZ121,140,143, 47/13 – UZ148, 47/13 – UZ90,97,99 in 75/16 – UZ70a.

⁶³ Glejte: Matej Avbelj in drugi: Komentar Ustave Republike Slovenije, Nova univerza, Evropska pravna fakulteta, Nova gorica, 2019.

obravnavanja mladoletnih storilcev kaznivih dejanj. Otrok je v skladu z mednarodni standardi opredeljen kot oseba mlajša od 18. let.

2.3.2 Obseg zakona glede na kaznivo dejanje

Ta zakon določa zaščito mladoletnih oškodovancev in prič kaznivih dejanj iz poglavij zoper človečnost (štirinajsto poglavje), življenje in telo (petnajsto poglavje), zoper spolno nedotakljivost (devetnajsto poglavje), zoper zakonsko zvezo, družino in otroke (enaindvajseto poglavje), ter 131. do 138., 140., 143, 283., 284., 286., 296., 323., 324. člena Kazenskega zakonika. Če sodišče oceni, da je to potrebno zaradi varstva otrokovih koristi se lahko zakon uporablja tudi za zaslišanje in celostno obravnavo otroka, ki je oškodovanec ali priča drugega kaznivega dejanja,

2.3.3 Ustanovitev javne službe in javnega zavoda

Zakon izvajanje celostne obravnave otrok opredeljuje kot javno službo, ki jo zagotavlja država preko ustanovitve javnega zavoda (Hiše za otroke), ki je hkrati strokovni zavod za določeno vrsto izvedenskega dela po drugem odstavku 249. člena Zakona o kazenskem postopku. Javna služba celostne obravnave vsebuje zaslišanje otroka, telesni pregled otroka ter krizno podporo in psihosocialno pomoč otroku. Zavod je organiziran za območje celotne Slovenije. Določeno je tudi, da se dejavnost zavoda financira iz proračuna Republike Slovenije.

2.3.4 Enaka obravnava otrok pri zaslišanju

Procesne rešitve, predlagane v tem zakonu, stremijo k enotni, celoviti obravnavi otroka pri zaslišanju, bodisi v vlogi priče bodisi (tudi) v vlogi oškodovanca. Zato so procesne rešitve zasnovane tako, da sodišče z odredbo za zaslišanje po tem zakonu odloči tudi o uporabi vseh ukrepov za varstvo otrokove duševne celovitosti: izogibanju stikom z obdolžencem, uporaba prilagojenih prostorov, zaslišanje s pomočjo strokovnjaka, in minimiziranju števila zaslišanj (t.i. *one-stop-shop pristop*). Kazenskoprocesna pravna podlaga za odločanje sodišča se sicer s tem zakonom ne spreminja; izhodišča, kot jih določa ZKP, ostajajo nespremenjena. Vendar pa je pričakovati, da se bodo sodišča z zmanjšanjem administrativnih bremen lažje osredotočila na vsebinsko obravnavo položaja mladoletne priče oziroma oškodovanca ter na vsebinsko izvedbo samega zaslišanja.

2.3.5 Neponovljivost zaslišanja oškodovanca

Ključ do odprave nepotrebne sekundarne viktimizacije ali stiske mladoletne priče je zmanjšanje števila zaslišanj. K temu cilju prispevajo prav vse prvine predlagane rešitve: celovit pristop, krepitev pravic obrambe in hibridna narava samega procesnega dejanja.

2.3.6 Enaka obravnava obdolženca in spoštovanje varstvo pravic obrambe

Spoštovanje pravic obrambe je ključna prvina za izogibanje nepotrebni ponovitvi zaslišanja oškodovanca. Zato predlagane rešitve vključujejo tudi širitev obvezne obrambe z zagovornikom do konca zaslišanja otroka in aktivno sodelovanje obdolženca in zagovornika v pripravah na zaslišanje in med samim zaslišanjem.

2.3.7 Hibridna narava zaslišanja

Predlagana rešitev sledi nekaterim že znanim rešitvam v ZKP, pri katerih preiskovalno dejanje opravlja izvedenec (pa vendarle ne gre za izvedenstvo; 219.a člen ZKP). Predlog zakona konkretizira in dopolnjuje sicer okvirno določen položaj strokovnjaka (5. in 6. odst. 240. člena ZKP) tako, da se zaslišanje opravi v procesnem režimu izvedenca. S tem se krepijo jamstva poštenega postopka (zlasti preko instituta izločitve izvedenca) in zagotavlja predhodna kontradiktornost (s pomočjo pripravljalnega sestanka z aktivno udeležbo vseh strank in drugih udeležencev).

Javni zavod je organiziran kot strokovni zavod, ki mu – podobno kot pri izvedenstvu – sodišče prepusti organizacijo in izvedbo zaslišanja, pri tem pa ohranja vsebinsko procesno vodenje samega zaslišanja.

2.3.8 Konkretizacija načela skrbnega in obzirnega ravnanja pri telesnem pregledu

Predlog zakona vključuje poudarjeno pojasnilno dolžnost, namenjeno minimizaciji stiske ob telesnem pregledu, ki pomeni znaten poseg v telesno in duševno celovitost otroka. Zato je predvideno, da ima pri telesnem pregledu prednost pregled medicinske dokumentacije, ob nepremostljivem nasprotovanju otroka pa se (neposredni) telesni pregled ne opravi.

2.3.9 Zagotavljanje krizne podpore in psihosocialne pomoči

Zavod z namenom varovanja otrokove duševne in telesne celovitosti zagotavlja tudi krizno podporo in psihosocialno pomoč otroku. Po tem zakonu krizna podpora pomeni nudenje podpore otroku ob zaslišanju ali osebнем pregledu, psihosocialna pomoč pa trajnejšo obliko pomoči otroku, ki sledi v obdobju po zaslišanju (ki pa ne traja dlje kot šest mesecev). Predlog zakona določa tudi, da se zavod za namen izvajanja krizne podpore in psihosocialne pomoči lahko povezuje z drugimi organizacijami, ki nudijo pomoč.

2.3.10 Kvalifikacije direktorja zavoda, strokovnjakov in svetovalcev in drugi pogoji

Predlg zakona opredeljuje potrebne kvalifikacije in pogoje za opravljanje nalog direktorja zavoda (Hiše za otroke), strokovnjakov, ki izvajajo zaslišanja otrok, in svetovalcev, ki izvajajo krizno podporo in/ali psihosocialno pomoč otroku:

- direktor, ki je poslovodni organ zavoda, mora imeti najmanj dokončano II. bolonjsko stopnjo izobrazbe oz. VII. stopnjo izobrazbe psihološke ali medicinske smeri, socialnega dela ali specialnih disciplin pedagoške smeri, najmanj sedem let delovnih izkušenj z delom z otroki, znanje uradnega jezika in mora biti državljan Republike Slovenije;
- strokovnjak, ki bo opravil zaslišanje otroka mora imeti končano najmanj drugo bolonjsko stopnjo psihološke ali medicinske smeri, socialnega dela ali specialnih disciplin pedagoške smeri, najmanj pet let delovnih izkušenj z delom z otroki in opravljeno dodatno usposabljanje za izvajanje zaslišanj otrok, ki ga določi in zagotovi zavod, ter znanje uradnega jezika;
- svetovalca otroka, ki bo skrbel za krizno podporo in psihosocialno pomoč otroku mora imeti končano najmanj drugo bolonjsko stopnjo psihološke ali medicinske smeri, socialnega dela ali specialnih disciplin pedagoške smeri, najmanj tri leta delovnih izkušenj z delom z otroki ter opravljeno dodatno usposabljanje za izvajanje krizne podpore in psihosocialne pomoči otrokom, ki ga določi in zagotovi zavod, ter znanje uradnega jezika.

Prehodna določba predvideva, da sme do vzpostavitve zadostne mreže strokovnjakov, vendar ne dlje kot pet let po začetku uporabe tega zakona, zavod za izvajanje zaslišanja otroka po tem zakonu za strokovnjaka imenovati tudi uradno osebo policije, ki je zaslišanje otrok ali zbiranje obvestil od otrok opravljala najmanj 5 let, je uspešno opravila poklicna usposabljanja s tega področja in je uspešno opravila dodatno usposabljanje, ki ga predpiše in izvede zavod.

2.3.11 Usposabljanje

Predlog zakona določa, da zavod zagotavlja redna usposabljanja zaposlenih strokovnjakov in svetovalcev otrok. Glede na potrebo lahko organizira usposabljanja tudi za druge zainteresirane strokovnjake. Zavod o dejavnosti zavoda ter ustrezni obravnavi otrok oškodovancev in prič kaznivih dejanj zagotavlja MDMI usposabljanja ter ozaveščanje strokovnjakov različnih področij, ki se ukvarjajo z otroki, in splošne javnosti. To pomeni, da zavod lahko organizira oziroma izvaja usposabljanja za vse, ki so kakorkoli povezani z otroki, oškodovanci ali pričami kaznivih dejanj, torej tudi npr. za policiste, zdravnike, učitelje in šolsko osebje. Namen je ustrezno usposobiti relevantne osebe, ki so pri izvajanju svojega poklica lahko v stiku s otrokom, oškodovancem ali pričo kaznivega dejanja, glede tega, kako ravnati. Pravila o usposabljanju po tem zakonu sprejme zavod s soglasjem ministra, pristojnega za pravosodje.

2.3.12 Sodelovanje med udeleženci postopka

Vsi udeleženci postopkov krizne podpore in psihosocialne pomoči otroku po tem zakonu so dolžni sodelovati z zavodom, ko sodišče izda pisno odredbo o zaslišanju po tem zakonu. Način sodelovanja med zavodom in drugimi udeleženci postopka s pravilnikom določi minister, pristojen za pravosodje. Zavod pa sprejme protokole, ki opredeljujejo podrobnejše standarde izvajanja celostne obravnave otrok in sodelovanje med organi.

2.3.13 Veljavnost in uporaba

Predvideno je postopno uveljavljanje zakona, pri čemer določa tudi dovoljšnje začetno prehodno obdobje. Za kazniva dejanja zoper spolno nedotakljivost se bo zakon začel uporabljati eno leto po začetku veljavnosti, za ostala kazniva dejanja iz 2. točke 2. člena tega zakona in za obravnavo po drugem [in tretjem] odstavku 1. člena zakona pa tri leta po začetku veljavnosti zakona.

3. PRIKAZ UREDITVE V DRUGIH PRAVNIH SISTEMIH IN PRILAGOJENOSTI PREDLAGANE UREDITVE PRAVI EVROPSKE UNIJE

3.1. Prikaz ureditve v drugih pravnih sistemih

3.1.1. Ideja »barnahus«: razvoj, koncept in razširjenost

V Evropi se za hiše za otroke uporablja islandsko poimenovanje »barnahus« (island. hiša za otroke). Takšen model obravnave otrok je bil povzet po ameriškem konceptu »Children advocacy centres (CAC)«, ki se je razvil kot odgovor na spolne zlorabe otrok v Alabami leta 1985 in ima danes preko 1000 centrov po Združenih državah Amerike, vendar pa je v evropskem kontekstu najprej in na drugačen način zaživel na Islandiji in nato v drugih nordijskih državah. Tako evropski kot ameriški model gradita na razumevanju zlorab otrok kot kompleksnega pojava, ki terja specializirano in multidisciplinarno obravnavo, razlikujeta pa se predvsem v naravi ustanove, ki nudi specializirane storitve: centri v ZDA so pretežno v zasebni lastni, v Evropi pa delujejo pod okriljem države.⁶⁴ Poleg tega je na Islandiji ideja dobila nove razsežnosti: služba je bila integrirana v sistem socialnega skrbstva in deluje znotraj pravnega sistema, kar omogoča tudi, da so vključeni otroci deležni obravnave zunaj sodišč in se za njihovo zasliševanje uporabljajo alternativne metode.

V splošnem evropske države, ki so koncept barnahusa implementirale, področje urejajo na različne specifične načine, večini pa je skupno:⁶⁵

- Barnahus deluje kot otroku prijazna služba, ki pod eno streho združuje postopke znotraj kazenskega pravosodja, skrbstvenih služb ter medicinske in psihosocialne pomoči.
- V barnahusu se izvajajo zaslišanja in zdravstveni pregledi otrok, pri postopkih pa sodelujejo tako policija, tožilstvo, zagovornik obdolženca, sodišča in drugi. Obenem se oceni potreba otroka po nadaljnji medicinski in psihosocialni pomoči. Multidisciplinarnost je temelj delovanja barnahusov.
- V nekaterih državah o utemeljenosti obtožb pred vključitvijo otroka v obravnavo odloča tožilstvo, v drugih pa otroke v barnahus napotujejo neposredno policija in organi socialnega varstva.

⁶⁴ Johansson, S., Stefansen, K., Bakketeig, E., Kaldal, A. (2017) Implementing the Nordic barnahus model: Characteristics and local adaptations, v: S Johansson et al. (ur). Collaborating against child abuse, Cham: Palgrave Macmillan, str. 4-5.

⁶⁵ Promise2 (2020) What is it, dostopno na: <https://www.childrenatrisk.eu/promise/barnahus-what-is-it/>

- Če se v postopku ugotovi, da otrok in njegova družina ne potreujeta obravnave znotraj barnahusa, temveč v okviru socialnega varstva, se jih napoti k ustreznim službam.

Nadalje so barnahusom po Evropi skupni koncepti, ki obenem sledijo Smernicam Odbora ministrov Sveta Evrope za otrokom prijazno pravosodje, a jih v številnih vidikih pomembno presegajo:⁶⁶

- Multidisciplinarni pristop: službe, ki pri delu barnahusov sodelujejo, so organi (kazenskega) pravosodja, službe socialnega skrbstva ter službe medicinske obravnave in tako običajno zajemajo strokovnjake, kot so socialni delavci, psihologi, policisti in tožilci, pediatri in medicinski izvedenci.
- Pristop »enih vrat« (ali »pod eno streho«): osnovna ideja barnahusa je, da se otrokom, ki se znajdejo v kazenskih in podobnih postopkih, zagotovi enkratna obravnava na enem mestu in tako prepreči nepotrebno dodatno in dolgotrajno obremenjevanje z obiskovanjem različnih služb v različnih terminih na različnih lokacijah.
- Izogibanje sekundarni viktimizaciji: s prejšnjim je tesno povezana ideja izogibanja sekundarni viktimizaciji (dodatni travmi, ki jo že tako tramatiziranemu otroku povzroča otroku neprilagojena obravnava v kazenskem postopku), ki jo barnahusi naslavljajo tako, da so postopku prilagojeni otroku in zagotavljajo možnost kar največjega varovanja otrokove koristi.
- Varen kraj za izjavljanje in nevtralen prostor za izvedbo uradnih postopkov: Naslednji temeljni pristop je zagotavljanje varnega okolja, v katerem lahko otroci podajo svoje izjave o zlorabi – to okolje mora biti otrokom prijazno, osredotočeno na otroka in podporno. Za evropski prostor je (za razliko od ameriškega) značilno, da barnahus obenem predstavlja nevtralen prostor, v katerem se izvajajo uradni postopki – in da torej otrok na vstopa več na sodišče.
- Širok krog upravičencev in široka definicija zlorabe otrok: V osnovi so bili CAC-ji in islandska barnahus namenjeni otrokom, žrtvam spolnih zlorab. Tak pristop je bil kmalu presežen, saj praktično vse države, ki sistem poznajo, med upravičence prištevajo (vsaj) otroke žrtve spolnih zlorab in drugih oblik nasilja.

V evropskem prostoru je poleg tega temeljno ravnotežje, ki ga sistemi iščejo med največjo koristjo otroka in načeli poštenega (kazenskega) postopka. V splošnem odgovori posameznih držav izhajajo iz zgoraj opisanih načel in pristopov, vendar se ureditve po posameznih državah v posameznih vidikih lahko tudi razlikujejo.

⁶⁶ Johansson, S. et al. Ibidem, str. 5-8.

Model barnahus tako pod eno streho zajema štiri sobe: 1) zdravstveni pregled, 2) ocena, terapija in podpora, 3) forenzični intervju in 4) zaščita otroka.⁶⁷ Posamezne ureditve težijo k temu, da zajamejo kar največ ali najraje vse omenjene sisteme, vendar se jih upošteva v pravni kontekst in okoliščine lotijo na različne načine. Glede na največjo razširjenost koncepta v nordijskih evropskih državah in tudi glede na podobnosti sistemov socialnega skrbstva in kazenskopravne obravnave otrok med temi državami in Slovenijo, bo v pregledu več pozornosti namenjene tem sistemom.⁶⁸

3.1.2 Pregled posameznih izbranih ureditev

Islandija

Islandija je prve barnahuse uvedla kot prva država v širšem evropskem pravnem okviru leta 1998. Tam trenutno deluje ena barnahus.

Do obravnave v barnahus so upravičeni otroci, mlajši od 15 let, ki so žrtve spolnega in telesnega nasilja. Otroke smejo v obravnavo napotiti tako policija kot organi socialnega skrbstva, ko zaznajo sum zlorabe. Barnahus na Islandiji koordinira vladna služba za zaščito otrok. Pri usmerjanju in delovanju barnahus sodelujejo organi socialnega skrbstva, medicinske službe, policija, tožilstvo in sodišča. Barnahus neposredno zaposluje psihologe, socialne delavce ter kriminologe. Obravnava v barnahus ni izrecno obvezna, vendar obstaja zakonska zahteva po obravnavi otrok na podoben način.

Barnahus ni posebej zakonsko urejena v lastnem zakonu, temveč ima močno zakonsko osnovo v Zakonu o varovanju otrok (Child Protection Act (no. 80/2002)) in v kazenskem postopkovniku (Law on Criminal Procedure (no. 88/2008)).

Švedska

Švedska je barnahus uvedla leta 2006 in v njej trenutno deluje okoli 30 različnih barnahus, ki imajo glede ureditve precej avtonomije in se med seboj tudi razlikujejo.

⁶⁷ Svet Evrope (2018) Zaščita otrok pred spolnim izkoriščanjem in spolno zlorabo, Strassbourg: Svet Evrope. Dostopno na <https://rm.coe.int/zascita-otrok-pred-spolnim-izkoriscanjem-otrokom-prijazna-multidiscipl/16808acd37>.

⁶⁸ Johansson, S. et al. Ibidem.

Do obravnave so upravičeni otroci, mlajši od 18 let, ki so žrtve spolnega in telesnega nasilja. Nacionalne smernice poleg teh vključujejo tudi otroke, ki so žrtve pohabljanja ženskih spolovil, neposredne in posredne priče nasilnih dejanj, zločinov iz časti, ter tudi otroke, storilce kaznivih dejanj, ko ti spolno zlorablajo druge otroke. Morebitne druge otroke, ki so lahko vključeni v obravnavo v barnahus določajo posamezne barnahus. Otroke smejo v obravnavo napotiti tako policija kot organi socialnega skrbstva, ko primere obravnavajo paralelno.

Pilotno je barnahus na Švedskem koordiniralo Ministrstvo za pravosodje skupaj z multidisciplinarno koordinacijsko komisijo. Po preteku pilotnega obdobja pa v državi ni centralne koordinacije na ravni države. Barnahusi se združujejo v Zvezno nacionalnih barnahus.

Pri usmerjanju in delovanju barnahus delujejo organi socialnega skrbstva, policija, tožilstvo, medicinske službe in službe sodne medicine. Barnahus neposredno zaposluje socialne delavce ter tudi psihologe in v nekaterih barnahus tudi policiste. Obravnava otrok v barnahus ni obvezna.

Barnahus ni posebej zakonsko urejena v lastnem zakonu, niti v področnih zakonih. Policija je sprejela Nacionalne smernice in standarde za barnahus.

Norveška

Norveška je barnahus uvedla leta 2007 in v njej trenutno deluje 11 barnahus.

Do obravnave so upravičeni otroci, mlajši od 16 let in odrasli s posebnimi potrebami, ki so žrtve ali priče kaznivih dejanj spolnega in posrednega ter neposrednega telesnega nasilja, umora ter pohabljenja spolovil. Otroke sme v obravnavo napotiti samo policija.

Barnahus na Norveškem koordinira Direktorat za policijo ter nacionalna komisija za barnahus. Pri usmerjanju in delovanju barnahus delujejo policija, tožilstvo ter izvedenci sodne medicine. Barnahus neposredno zaposluje socialne delavce in psihologe. Obravnava otrok v barnahus je obvezna na ravni policije in tožilstva.

Barnahus ni posebej zakonsko urejena v lastnem zakonu, jo pa natančno ureja kazenski postopkovnik (Criminal Procedure Act) ter predpisi o prilagojenih zaslišanjih (FOR-2015-09-24-1098).

Danska

Danska je barnahus uvedla leta 2013 in v njej trenutno deluje 5 barnahus s tremi dodatnimi izpostavami.

Do obravnave so upravičeni otroci, mlajši od 18 let, ki so žrtve kaznivih dejanj spolnega in telesnega nasilja. Otroke smejo v obravnavo napotiti organi socialnega skrbstva v zadevah, v katerih morajo v lasten postopek vključiti policijo in/ali medicinsko osebje. Barnahus na Danskem koordinira Nacionalni odbor za socialno skrbstvo.

Pri usmerjanju in delovanju barnahus delujejo organi socialnega skrbstva, policija, tožilstvo ter medicinske službe. Barnahus neposredno zaposluje socialne delavce in psihologe. Obravnava otrok v barnahus je obvezna v primerih, ko morajo organi socialnega skrbstva v svojih postopkih vključiti policijo in/ali medicinsko osebje.

Barnahus ni posebej zakonsko urejena v lastnem zakonu. Ureja jo Zakon o združenih socialnih službah (The Consolidation Act on Social Services (No. 1284), Uredba o hišah za otroke (Order on Children Houses (no. 1153 of 01/10/2013). Sprejeti so bili tudi Standardi kakovosti za barnahus.

Druge države

Model barnahus se v zadnjih letih ob spodbudah Sveta Evrope in Evropske unije izrazito širi tudi v druge države v ožjem in širšem evropskem prostoru. Druge države, ki so že implementirane rešitve, temelječe na modelu barnahus so na primer: Anglija, Nemčija, Nizozemska, Poljska, Litva, Estonija, Hrvaška, Finska, Ciper. Številne druge so bolj ali manj daleč v postopkih tehtanja in sprejemanja rešitev, temelječih na barnahus: Belgija, Irska, Španija, Portugalska, Bolgarija, Romunija, Madžarska, Slovaška, Črna gora in Latvija.⁶⁹

3.2 Prilagojenost predlagane ureditve pravu Evropske unije

Pravo EU varnih hiš za otroke posebej ne ureja. Kljub temu lahko na ravni prava EU zaznamo več instrumentov, ki se posredno in neposredno dotikajo izzivov, ki jih naslavljajo hiše za otroke.

⁶⁹ Promise2 (2020) Progress by country, dostopno na: <https://www.childrenatrisk.eu/promise/eubarnahus/> (30. 5. 2020).

Evropsko unijo k spodbujanju varstva otrokovih pravic zavezuje Lizbonska pogodba. S strukturnimi spremembami, ki jih je pogodba prinesla, so se okrepile možnosti in dolžnosti EU za spodbujanje otrokovih pravic. Temeljno, med splošno zastavljenimi cilji EU je tudi »varstvo pravic otrok« (člen 3(3) PEU), kar naj bo tudi pomemben vidik politike EU na področju zunanjih odnosov (člen 3(5) PEU). Otrokove pravice prav tako spadajo med temeljne pravice, ki jih mora EU spoštovati v skladu s 24. členom Listine Evropske unije o temeljnih pravicah. Ta člen določa tri temeljna načela v zvezi z otrokovimi pravicami: 1) pravica otrok do svobodnega izražanja svojega mnenja v skladu s svojo starostjo in zrelostjo, 2) pravica, da se pri vseh ukrepih, ki se nanašajo nanje, upoštevajo predvsem njihove koristi, ter 3) pravica do rednih osebnih odnosov in neposrednih stikov z obema staršema.

EU področje ureja znotraj sklopa otrokom prijaznega pravosodja. Evropska komisija je leta 2011 sprejela Agendo EU za otrokove pravice,⁷⁰ v kateri je opredelila ključne prednostne naloge za razvoj prava in politike na področju otrokovih pravic v državah članicah EU. Na podlagi obsežne študije stanja v 28 državah članicah⁷¹ je sprejela več ukrepov. Posebno zaščito je namenila ranljivim žrtvam, med katere uvršča tudi otroke, z Direktivo 2012/29/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 25. oktobra 2012 o določitvi minimalnih standardov na področju pravic, podpore in zaščite žrtev kaznivih dejanj. Dodatno je vprašanje mladoletnih storilcev kaznivih dejanj uredila z Direktivo (EU) 2016/800 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 11. maja 2016 o procesnih jamstvih za otroke, ki so osumljene ali obdolžene osebe v kazenskem postopku. Evropska komisija je nadalje promovirala Smernice Odbora ministrov Sveta Evrope, o katerih podrobneje v nadaljevanju, ter spodbujala programe usposabljanj s področja otrokom prijaznega pravosodja.

Neposredno v navezavi z hišami za otroke Evropska unija financira tudi projekt PROMISE 3, v okviru katerega se povezujejo evropske države, ki so že sprejele ali so v fazi sprejemanja rešitev, ki vključujejo koncept hiše za otroke in na tak način otrokom prijaznega pravosodja. V projekt je prek Ministrstva za pravosodje vključena tudi Slovenija.

⁷⁰ Evropska komisija (2011), Agenda EU za otrokove pravice: Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij, COM(2011), Bruselj, 15. februar 2011.

⁷¹ Evropska komisija (2015), Children's involvement in criminal, civil and administrative judicial proceedings in the 28 Member states of the EU. <https://op.europa.eu/sl/publication-detail/-/publication/c3cd307f-ff03-4010-b322-dcf7063403c5> (30. 5. 2020).

II. BESEDILO ČLENOV

I. SPLOŠNE DOLOČBE

1. člen

(vsebina in namen zakona)

(1) Ta zakon z namenom zagotavljanja največje koristi otroka, otroku prijazne in varne obravnave ter okolja in krepitve otroku prijaznega pravosodja določa institucionalni okvir in postopke za zaščito mladoletnih oškodovancev in prič kaznivih dejanj iz 2. točke 2. člena tega zakona, v kazenskem postopku in njihovo celostno obravnavo.

(2) Ta zakon se uporablja tudi za zaslišanje in celostno obravnavo otroka, ki je oškodovanec ali priča drugega kaznivega dejanja, če sodišče oceni, da je to potrebno zaradi varstva otrokovih koristi.

(3) Če to zahteva zagotavljanje največje koristi otroka, se sme celostno obravnavanje otrok, kot ga določa ta zakon, smiselno uporabljati tudi v postopku obravnavanja mladoletnih storilcev kaznivih dejanj.

2. člen

(pomen izrazov)

V tem zakonu uporabljeni izrazi imajo naslednji pomen:

1. Otrok – je fizična oseba mlajša od 18 let, ki je mladoletni oškodovanec ali priča kaznivega dejanja ali mladoletni storilec kaznivega dejanja.
2. Kaznivo dejanje – je kaznivo dejanje iz poglavij zoper človečnost (štirinajsto poglavje), življenje in telo (petnajsto poglavje), zoper spolno nedotakljivost (devetnajsto poglavje), zoper zakonsko zvezo, družino in otroke (enaindvajseto poglavje), ter 131. do 138., 140., 143, 283., 284., 286., 296., 323., 324. člena Kazenskega zakonika (Uradni list RS, št. 50/12 – uradno prečiščeno besedilo, 6/16 – popr., 54/15, 38/16 in 27/17).

3. člen

(splošna načela)

(1) Postopek celostne obravnave otroka po tem zakonu izhaja in naslednjih temeljnih načel:

- udeležba otroka v postopku na otroku razumljiv način ob upoštevanju zrelosti otroka in morebitnih težav pri komunikaciji;
- spoštovanje največje koristi otroka;
- spoštovanje dostojanstva otroka, vključno z omejitvijo zaslišanj otrok na najmanjše mogoče število z namenom preprečevanja sekundarne viktimizacije;
- prepoved diskriminacije in zagotavljanje enakega obravnavanja otrok,
- spoštovanje poštenega sojenja in pravice do obrambe v kazenskem postopku, in
- preprečevanje nepotrebnega odlašanja.

(2) V postopku celostne obravnave je otrok v središču vseh dejavnosti in storitev, pri čemer se skozi celoten postopek v celoti spoštuje pravica obdolženega ali obtoženega do poštenega sojenja.

4. člen

(javna služba)

(1) Izvajanje celostne obravnave otrok je javna služba, ki jo zagotavlja država preko ustanovitve javnega zavoda (v nadaljnjem besedilu: zavoda), ki je hkrati strokovni zavod za določeno vrsto izvedenskega dela.

(2) Javna služba celostne obravnave vsebuje zaslišanje otroka, telesni pregled otroka ter krizno podporo in psihosocialno pomoč otroku.

5. člen

(osebni podatki, evidence, zbirke in hramba podatkov)

(1) Zavod upravlja in hrani zbirke podatkov in evidence s področja celostne obravnave otrok, v skladu z zakonom, ki ureja varstvo osebnih podatkov. V splošni zbirki osebnih podatkov zavod upravlja potrebne osebne podatke otrok in njihovih družinskih članov, osumljencev ali obdolžencev in drugih posameznikov, ki jih obravnava. Podatke se obdeluje za namene delovanja v postopkih po tem zakonu ali na podlagi drugih zakonov, ki se uporabljajo v

postopku obravnave ali pa se na njihovi podlagi v drugih postopkih obdelujejo vsebine ali informacije iz obravnave.

(2) V zbirki osebnih podatkov se lahko obdelujejo naslednji podatki:

- osebno ime oziroma drugo poimenovanje oseb iz drugega stavka prejšnjega odstavka, naslov njegovega stalnega ali začasnega prebivališča,
- osebno ime oziroma drugo poimenovanje zastopnika ali pooblaščenca oškodovanca, ali osumljenca ali obdolženca ali drugih oseb, ki jih obravnava zavod,
- navedba zadeve, pomembnih okoliščin ali drugih podatkov v zvezi z zadevo, ki naj bi izkazovali ali izkazujejo, da poteka predkazenski ali kazenski postopek,
- navedba organa, ki obravnava zadevo, ki je bila predložena zavodu, lahko pa tudi opravilna številka zadeve, ali tudi opravilna ali druga enolična številka zadeve organa,
- posebne vrste osebnih podatkov, ki so jih posredovale osebe iz prvega odstavka ali jih je organ, ki sodeluje v postopku po tem zakonu, posredoval zavodu, in
- posebne vrste osebnih podatkov, pridobljeni v postopku celostne obravnave otroka po tem zakonu.

(3) Osebnne podatke o osebah iz tega člena zavod obdeluje tako, da se z njimi seznani najmanjši krog pooblaščenih oseb.

(4) Osebnni podatki iz zbirke podatkov o osebah iz tega člena se shranjujejo in uporabljajo, dokler je oseba vključena v postopek celostne obravnave po tem zakonu. Po zaključku obravnave se podatki arhivirajo in hranijo v zavodu še 20 let po polnoletnosti otroka, ki je obravnavan v zavodu, nato pa se uničijo.

(5) Zbirka podatkov o osebah iz tega člena se povezuje z informacijskim sistemom sodišč, s katerim si v varni elektronski obliki za namen vnosa in obdelave izmenjuje podatke in dokumente, ki jih je sodišče dolžno posredovati na podlagi tega zakona, ter informacijskim sistemom policije, s katerim se v varni elektronski obliki izmenjuje podatke iz evidence izdanih odredb za prepoved približevanja.

(6) Zavod zvočni in slikovni posnetek zaslišanja hrani samostojno poleg sodišča, ki posnetek hrani v skladu z zakonom, ki ureja kazenski postopek. Podatki pridobljeni za namen kazenskega postopka in od policije, tožilstva ali sodišča se v zbirki hranijo ločeno od podatkov, ki jih obdela zavod za namen krizne podpore in psihosocialne pomoči.

(7) Direktor zavoda lahko dovoli vpogled, prepis, kopiranje ali izpis iz evidenc in drugih zbirk podatkov zavoda v anonimizirani obliki posamezniku, ki izkaže, da podatke iz njih potrebuje za znanstvenoraziskovalno delo. Dovoljenje se lahko nanaša le na evidence in spise, ki so arhivirani. Posameznik lahko v navedene podatke vpogleda ali jih prepíše brezplačno, kopira ali izpiše pa jih na svoje stroške. Vpogled, prepis, kopiranje ali izpis se opravi pod nadzorom uslužbenca zavoda, ki je za to pisno pooblaščen s strani direktorja zavoda.

II. HIŠA ZA OTROKE

6. člen

(zavod)

(1) Hiša za otroke je javni zavod (v nadaljnjem besedilu: zavod), ki ga država ustanovi za izvajanje javne službe celostne obravnave mladoletnih oškodovancev in prič kaznivih dejanj v skladu s tem zakonom ter je hkrati strokovni zavod za določeno vrsto izvedenskega dela v skladu z zakonom, ki ureja kazenski postopek.

(2) Zavod je organiziran enotno za območje Republike Slovenije.

(3) Zavod lahko po potrebi oblikuje organizacijske enote za posamezna območja in za posamezna področja dejavnosti.

(4) Dejavnost zavoda se financira iz proračuna Republike Slovenije.

7. člen

(dejavnost zavoda)

(1) Zavod kot državno javno službo izvaja naslednje dejavnosti:

- vodenje in organizacija multidisciplinarnega in medinstitucionalnega (v nadaljevanju besedila: MDMI) sodelovanja in upravljanje posameznih zadev;
- opravljanje izvedenskega dela glede zaslišanja otrok za potrebe predkazenskega in kazenskega postopka preko za to usposobljenih strokovnjakov in zagotavljanje ustreznih, otroku prijaznih prostorov za zaslišanja;

- organizacija, zagotavljanje prostorov in druge pomoči pri opravljanju telesnega pregleda in izvedenstva telesnih poškodb in zdravstvenega pregleda mladoletnih oškodovancev in prič kaznivega dejanja;
- krizna podpora in psihosocialna pomoč za mladoletne oškodovance in žrtve kaznivih dejanj in člane njihove družine, če niso osumljeni zlorabe, v predkazenskem in kazenskem postopku ter po koncu postopka;
- obveščanje in podpora sodelavcem zavoda;
- mednarodno sodelovanje s podobnimi ustanovami ali zavodi;
- izvajanje in organiziranje programov usposabljanja strokovnjakov za izvajanje zaslišanj otrok ter za izvajanje krizne podpore in psihosocialne pomoči za mladoletne oškodovance, priče in člane njihove družine, če niso osumljeni zlorabe;
- izvajanje in organizacija programov MDMI usposabljanj;
- ozaveščanje javnosti, zbiranje podatkov in izvajanje raziskovalnih in drugih projektov s področja svojega delovanja.

8. člen

(organi zavoda)

Organi zavoda so svet zavoda, direktor, strokovni svet in drugi organi, če so opredeljeni v statutu zavoda.

9. člen

(svet zavoda)

(1) Dejavnost zavoda upravlja svet zavoda, ki opravlja naslednje naloge

- sprejema statut zavoda,
- določa finančni načrt in sprejema zaključni račun zavoda,
- sprejema splošne akte za uresničevanje dejavnosti zavoda,
- opravlja druge naloge, ki jih določata ta zakon in statut zavoda in
- imenuje direktorja.

(2) Vlada Republike Slovenije daje soglasje k imenovanju direktorja, statutu, finančnemu načrtu in zaključnemu računu zavoda.

(3) Svet zavoda sestavlja devet članov, od katerih:

- štiri člane imenuje Vlada Republike Slovenije, in sicer po enega iz ministrstva, pristojnega za pravosodje, ministrstva, pristojnega za družino, ministrstva, pristojnega za zdravje, ter ministrstva, pristojnega za notranje zadeve;
- po enega člana imenujejo Vrhovno sodišče Republike Slovenije, Vrhovno državno tožilstvo Republike Slovenije in Odvetniška zbornica Republike Slovenije;
- dva člana izvolijo delavci zavoda.

(4) Svet zavoda začne delovati, ko je imenovanih vsaj pet njegovih članov. Mandat članov sveta zavoda traja štiri leta.

(5) Svet zavoda izmed svojih članov izvoli predsednika in podpredsednika.

(6) Svet zavoda veljavno odloča, če je na seji navzočih več kot polovica članov. Statut in druge splošne akte, finančni načrt in zaključni račun sprejema svet zavoda z večino glasov vseh članov. O drugih vprašanjih odloča svet zavoda z večino glasov navzočih članov.

10. člen

(direktor)

(1) Poslovodni organ zavoda je direktor, ki mora imeti najmanj dokončano II. bolonjsko stopnjo izobrazbe oz. VII. stopnjo izobrazbe psihološke ali medicinske smeri, socialnega dela ali specialnih disciplin pedagoške smeri, najmanj sedem let delovnih izkušenj z delom z otroki, znanje uradnega jezika in mora biti državljan Republike Slovenije.

(2) Direktor organizira in vodi delo in poslovanje zavoda, zavod predstavlja in zastopa in je odgovoren za zakonitost njegovega poslovanja.

(3) Direktorja imenuje svet zavoda v soglasju z Vlado Republike Slovenije.

(4) Naloge in pristojnosti direktorja in dodatni pogoji za njegovo imenovanje se določijo v statutu zavoda.

11. člen

(strokovni svet)

(1) Strokovni svet je kolegijski strokovni organ, ki ga sestavlja pet članov. Člani so posamezniki, ki so strokovnjaki za kazensko pravo ali kriminologijo, socialni delavci, psihologi ali drugi strokovnjaki z izkušnjami na področju dela z otroci žrtvami kaznivih dejanj. Člani sveta opravljajo svoje delo samostojno in niso vezani na stališča delodajalca.

(2) Strokovni svet daje mnenje in predloge glede programov usposabljanja, protokolov MDMI sodelovanja in drugih strokovnih vprašanj, ki jih določa statut zavoda.

(3) Sestava, način oblikovanja in naloge strokovnega sveta zavoda se določijo s statutom.

12. člen

(drugi organi)

(1) S statutom zavoda se lahko določijo tudi drugi organi zavoda za posamezna področja dejavnosti zavoda in za posamezna območja ter njihove pristojnosti.

(2) S statutom zavoda se podrobneje opredelijo tudi strokovne naloge zavoda.

13. člen

(nadzor)

(1) Nadzor nad zakonitostjo delovanja zavoda in namembnostjo rabe sredstev za financiranje nalog in programov zavoda izvaja minister, pristojen za pravosodje.

(2) Če se pri nadzoru ugotovijo nepravilnosti, minister, pristojen za pravosodje, določi ukrepe in roke za njihovo odpravo.

(3) Če po izteku roka pomanjkljivosti ali nepravilnosti niso odpravljene, je to lahko razlog za razrešitev direktorja.

(4) V dvomu, ali je konkretna naloga del izvajanja javne službe, in v kompetenčnih sporih med izvajalci javne službe odloči minister, pristojen za pravosodje.

III. POSTOPEK CELOSTNE OBRAVNAVE

A. Zaslišanje otroka

14. člen

(uporaba določb zakona o kazenskem postopku)

Če ta zakon ne določa drugače, se za zaslišanje otroka po tem zakonu uporabljajo določbe zakona o kazenskem postopku o zaslišanju priče in o izvedenstvu.

15. člen

(zaslišanje otroka)

Zaslišanje otroka po tem zakonu opravijo strokovnjaki zavoda v posebej prilagojenih prostorih.

16. člen

(odredba)

(1) Zaslišanje po tem zakonu se opravi na podlagi pisne odredbe, ki jo na predlog upravičenega tožilca, osumljenca oziroma obdolženca, zagovornika, zakonitega zastopnika otroka, otroka, ki je dopolnil 16 let, ali po uradni dolžnosti izda sodišče.

(2) V odredbi sodišče navede:

- da se izvedensko delo z zaslišanjem otroka zaupa zavodu;
- da zavod določi enega ali več strokovnjakov, ki opravijo zaslišanje;
- da se zavodu omogoči pregled in prepis kazenskega spisa ter na njegovo zahtevo zagotovijo dodatna pojasnila, potrebna za izvedensko delo;
- osebne podatke otroka (tretji odstavek 240. člena Zakona o kazenskem postopku),
- dejstva in okoliščine, o katerih je treba zaslišati otroka;
- datum pripravljalnega sestanka in datum zaslišanja otroka.

(3) O odredbi in vabilu na pripravljalni sestanek sodišče obvesti zavod, upravičenega tožilca, obdolženca, zagovornika, če ga obdolženec ima, otroka, ki je dopolnil 16 let, zakonitega zastopnika otroka, pooblaščenca oškodovanca in pristojni center za socialno delo. Obvestilo se zaznamuje v spisu.

(4) Obdolženca, ki nima zagovornika, se hkrati pouči, da ima pravico do proste izbire zagovornika, ki sme v skladu z določbami tega zakona sodelovati pri zaslišanju otroka. O izbiri zagovornika mora v treh dneh po vročitvi odredbe obvestiti sodišče, sicer sodišče ravna v skladu z določbo 18. člena tega zakona. Osumljenca ali obdolženca se pouči, da sme skupaj z obvestilom predlagati, da sodišče odloži pripravljalni sestanek ali zaslišanje otroka zaradi priprave obrambe, vendar ne več kot za osem dni.

17. člen **(imenovanje strokovnjaka)**

(1) Zavod brez odlašanja imenuje strokovnjaka, ki bo opravil zaslišanje. Pri tem mora upoštevati določbi 251. in 44. člena Zakona o kazenskem postopku.

(2) Če zavod strokovnjaka ne more imenovati skladno s prejšnjim odstavkom tega člena, predlaga sodišču, naj strokovnjaka imenuje ob smiselni uporabi četrtega odstavka 249. člena Zakona o kazenskem postopku.

(3) Strokovnjak iz prvega odstavka tega člena mora imeti končano najmanj drugo bolonjsko stopnjo psihološke ali medicinske smeri, socialnega dela ali specialnih disciplin pedagoške smeri, najmanj pet let delovnih izkušenj z delom z otroki in opravljeno dodatno usposabljanje za izvajanje zaslišanj otrok, ki ga določi in zagotovi zavod, ter znanje uradnega jezika.

18. člen **(postavitev zagovornika)**

(1) Osumljencu ali obdolžencu, ki nima zagovornika in v treh dneh od vročitve odredbe o zaslišanju sodišča ne obvesti o izbranem zagovorniku, postavi zagovornika sodišče.

(2) Če si osumljenec oziroma obdolženec po postavitvi zagovornika izbere zagovornika tudi sam, opravlja postavljeni zagovornik naloge do konca zaslišanja otroka, poleg izbranega zagovornika.

(3) Po prvem odstavku ravna sodišče tudi, če ugotovi, da osumljenec ali obdolženec zlorablja pravico do proste izbire zagovornika.

(4) Postavljeni zagovornik opravlja svoje naloge do konca zaslišanja otroka, razen če so podani drugi razlogi za obvezno obrambo z zagovornikom.

(5) Stroški postavljenega zagovornika so stroški kazenskega postopka.

19. člen

(odložitev pripravljalnega sestanka ali zaslišanja)

Sodišče sme na predlog upravičenega tožilca, osumljenca oziroma obdolženca, otroka, ki je dopolni 16 let, ali zakonitega zastopnika otroka, pooblaščenca oškodovanca, zagovornika ali strokovnjaka zavoda za največ osem dni odložiti pripravljalni sestanek ali zaslišanje otroka in hkrati določiti nov datum sestanka ali zaslišanja.

20. člen

(vabilo)

(1) Otroku se vabilo na zaslišanje naznani ustno. Z vabilom otroka seznani osebje zavoda, njegov zakoniti zastopnik ali druga oseba, ki jo določi sodišče. Če vabilo ni uspešno prvič, se ponovi na drug način, lahko pa se odredi tudi vabljenje preko več oseb.

(2) Pri vabljenju se ne uporabljajo določbe Zakona o kazenskem postopku o seznaitvi s posledicami nespoštovanja vabila.

(3) O uspešni naznaitvi vabila se takoj seznani sodišče, ki to zaznamuje v spisu.

21. člen

(pripravljalni sestanek)

(1) Pripravljalni sestanek se opravi v prostorih zavoda. Pripravljalni sestanek vodi preiskovalni sodnik.

(2) Udeleženci pripravljalnega sestanka so strokovnjak zavoda, ki mu je zaupano zaslišanje otroka, upravičeni tožilec, predstavnik policije, osumljenec oziroma obdolženec, zagovornik, zakoniti zastopnik otroka, pooblaščenec oškodovanca, svetovalec otroka in predstavnik centra za socialno delo.

(3) Na pripravljalnem sestanku se udeleženci izjavijo o dejstvih in okoliščinah, ki so pomembne za izvedbo zaslišanja, o vprašanjih, ki naj se postavijo otroku, in o načinu izvedbe zaslišanja otroka.

(4) Po pripravljalnem sestanku sme sodišče dopolniti ali spremeniti odredbo o zaslišanju otroka. O dopolnitvah in spremembah odredbe sodišče brez odlašanja obvesti udeležence pripravljalnega sestanka.

(5) O poteku pripravljalnega sestanka se vodi zapisnik v skladu z določbami Zakona o kazenskem postopku o vodenju zapisnika preiskovalnega dejanja.

22. člen

(prostorske zahteve in prepoved osebnega stika)

(1) Prostor za zaslišanje obsega ločena prostora, ki sta zvočno in slikovno povezana.

(2) Prostor, v katerem se nahaja otrok, mora biti opremljen ob upoštevanju načela skrbnega in obzirnega ravnanja (18.a člen Zakona o kazenskem postopku). Z opremo prostora se ne sme vplivati na vsebino otrokove izpovedbe.

(3) Zavod zagotavlja, da med otrokom in osumljencem oziroma obdolžencem neposredno pred, med in po zaslišanju ni neželenega osebnega stika.

(4) Zavod zagotovi, da pred zaslišanjem ni neposrednega osebnega stika med otrokom in drugimi udeleženci postopka, vključno s strokovnjakom, ki bo opravil zaslišanje.

(5) Otroka ob prihodu v prostore zavoda spremlja oseba, ki ji je otrok zaupan v varstvo in vzgojo, in oseba, ki si jo otroka sam izbere.

23. člen

(navzočnost oseb med zaslišanjem)

(1) Poleg strokovnjaka, ki opravlja zaslišanje, sme biti poleg otroka ena oseba, ki jo sam izbere (peti odstavek 240. člena Zakona o kazenskem postopku).

(2) Navzočnost drugih oseb se zagotovi v ločenem prostoru s pomočjo zvočne in slikovne povezave. Poleg sodnika, ki vodi postopek, in potrebnega sodnega osebja, so lahko v ločenem prostoru navzoči tudi upravičeni tožilec, osumljenec oziroma obdolženec, zagovornik, zakoniti zastopnik otroka, pooblaščenec oškodovanca, strokovni delavec Centra

za socialno delo, svetovalec otroka in tehnično osebje zavoda ter druge osebe, katerih navzočnost dovoli sodišče zaradi izvajanja dejavnosti zavoda.

24. člen **(zaslišanje)**

(1) Zaslišanje otroka se opravi s smiselno uporabo določb 236., 238., 240. in 241. člena ZKP, vendar na način, ki v največji meri varuje celovitost otroka. Zaslišanje neposredno opravi strokovnjak zavoda. Pri tem sledi izhodiščem, ki so bila oblikovana na pripravljalnem sestanku.

(2) Med zaslišanjem se strokovnjak in sodnik, ki vodi zaslišanje, sporazumevata s pomočjo elektronske komunikacijske opreme ali na drug primeren način.

(3) Med zaslišanjem smejo udeleženci predlagati sodišču, naj se otroku postavijo določena dodatna vprašanja ali raziščejo dodatne okoliščine. Sodnik odloči, ali dovoli postavitev posameznega vprašanja in ga na primeren način sporoči strokovnjaku, ki izvaja zaslišanje.

(4) Če strokovnjak, ki neposredno izvaja zaslišanje, oceni, da bi z določenim vprašanjem bila prizadeta celovitost otroka, o tem obvesti sodnika. Sodnik bodisi prepove vprašanje bodisi dovoli, da se zaslišanje v tem delu opravi na način, ki celovitosti otroka ne bo prizadel.

(5) Pri zaslišanju otroka po tem zakonu se ne uporabljajo določbe Zakona o kazenskem postopku o soočenju z drugimi pričami in osumljencem oziroma obdolžencem, niti določbe 244. člena Zakona o kazenskem postopku.

25. člen **(snemanje)**

(1) Zaslišanje otroka se vselej zvočno in slikovno posname s čimer ga na začetku zaslišanja seznani strokovnjak in mu obrazloži pomen snemanja.

(2) Pri izvajanju snemanja se ne uporablja četrtega odstavka 84. člena Zakona o kazenskem postopku.

(3) Zvočni in slikovni posnetek zaslišanja se lahko uporablja za namen izvedbe kazenskega postopka in za namen zagotavljanja krizne podpore in psihosocialne pomoči otroku.

(4) Če sodišče odredi prepis posnetka, se ta prepiše v celoti.

26. člen

(zapisnik)

Zapisnik pripravljalnega sestanka, posnetek in prepis posnetka zaslišanja so sestavni del zapisnika o zaslišanju otroka. Zapisnik podpišejo vsi, ki so navzoči pri zaslišanju.

27. člen

(ponovno zaslišanje)

(1) Če je treba otroka, zaslišanega po določbah tega zakona, ponovno zaslišati, se uporabijo določbe tega zakona. Pri tem sodnik ne dovoli zaslišanja o okoliščinah, ki so že bila predmet zaslišanja pri prvem zaslišanju.

(2) Ponovno zaslišanje otroka opravi isti strokovnjak kot predhodno, razen če obstaja utemeljen razlog, da zavod imenuje drugega strokovnjaka.

B. Telesni pregled otroka

28. člen

(odredba)

Telesni pregled otroka odredi sodišče v skladu z določbami o izvedenstvu v kazenskem postopku.

29. člen

(pomoč zavoda)

(1) Zavod zagotavlja prostore in drugo pomoč pri opravljanju telesnega pregleda tako, da je v največji meri zagotovljeno skrbno in obzirno ravnanje z otrokom ter spoštovanje njegovih osebnostnih pravic in koristi.

(2) Izvedenec sme sodišču predlagati, naj se pridobi medicinsko dokumentacijo in pojasnila otrokovega osebnega zdravnika.

30. člen
(izvedenstvo telesnih poškodb)

Pri izvedenstvu telesnih poškodb sodišče posebej skrbno presodi, ali naj se izvedenstvo opravi s pregledom otroka ali na podlagi medicinske dokumentacije in drugih podatkov v spisu.

31. člen
(pojasnilna dolžnost)

Pred telesnim pregledom se otroku pojasni pomen in naravo zdravniških dejanj, pomembnih za analizo, in ugotovitev dejstev, pomembnih za kazenski postopek.

32. člen
(nasprotovanje otroka)

(1) Če otrok kljub skrbnim pojasnilom še vedno nasprotuje pregledu, se telesni pregled opravi s pregledom medicinske dokumentacije in podatku v spisu, če je to mogoče.

(2) Pri telesnem pregledu otroka se zanj ne uporablja določbe 190. člena Zakona o kazenskem postopku.

C. Krizna podpora in psihosocialna pomoč

33. člen
(krizna podpora in psihosocialna pomoč)

(1) Zavod z namenom varovanja otrokove duševne in telesne celovitosti zagotavlja krizno podporo in psihosocialno pomoč otroku.

(2) Krizna podpora pomeni nudenje podpore otroku ob zaslišanju ali osebнем pregledu.

(3) Psihosocialna pomoč pomeni trajnejšo obliko pomoči otroku, ki sledi v obdobju po zaslišanju.

(4) Zavod se za namen izvajanja krizne podpore in psihosocialne pomoči lahko povezuje z drugimi organizacijami, ki nudijo pomoč.

34. člen

(svetovalec otroka)

(1) Direktor zavoda oz. vodja organizacijske enote brez odlašanja po prejemu odredbe sodišča o celoviti obravnavi otroka imenuje svetovalca otroka, ki bo skrbel za krizno podporo in psihosocialno pomoč otroku.

(2) Svetovalca otroka direktor izbere izmed uslužbencev, ki izpolnjujejo pogoje za opravljanje krizne podpore in psihosocialne pomoči. Svetovalec ne sme biti oseba, ki v istem primeru opravlja zaslišanje. Otroka, razen v izjemnih primerih, ves čas trajanja obravnave spremlja isti svetovalec.

(3) Svetovalec mora imeti končano najmanj drugo bolonjsko stopnjo psihološke ali medicinske smeri, socialnega dela ali specialnih disciplin pedagoške smeri, najmanj tri leta delovnih izkušenj z delom z otroki ter opravljeno dodatno usposabljanje za izvajanje krizne podpore in psihosocialne pomoči otrokom, ki ga določi in zagotovi zavod, ter znanje uradnega jezika.

35. člen

(krizna podpora)

(1) Dodeljeni svetovalec sme dostopati do vseh podatkov, ki jih hrani zavod in ki jih potrebuje pri svojem delu.

(2) Dodeljeni svetovalec sprejme otroka v hiši za otroke neposredno pred zaslišanjem. Prvi stik z otrokom zajema le seznaiter in pomiritev otroka, pri čemer svetovalec otroku pojasni potek zaslišanja ter nadaljnje obravnave.

(3) Dodeljeni svetovalec spremlja zaslišanje otroka v ločeni sobi.

(4) Dodeljeni svetovalec neposredno po zaslišanju ali telesnem pregledu otroka skladno s pravili stroke in pravili zavoda otroku nudi strokovno pomoč in podporo, kar pomeni tudi začetek psihosocialne pomoči.

36. člen
(psihosocialna pomoč)

(1) Svetovalec otroku nudi psihosocialno pomoč v času po zaslišanju ali osebнем pregledu. Psihosocialna pomoč zajema psihološko, socialno in praktično pomoč.

(2) Svetovalec za otroka v najkrajšem času pripravi načrt obravnave, v katerem glede na okoliščine in potrebe otroka določi intenzivnost in pogostost stikov z otrokom ter skladno s strokovnimi usmeritvami in pravili zavoda opredeli vsebino psihosocialne pomoči. Svetovalec načrt obravnave dopolnjuje in prilagaja tekom trajanja psihosocialne pomoči.

(3) Psihosocialna pomoč traja 6 mesecev od začetka obravnave. Če svetovalec oceni, da otrok potrebuje nadaljnjo obravnavo, ga usmeri k ustreznim institucijam zunaj zavoda. Po preteku šestih mesecev svetovalec nadaljuje z obravnavo otroka znotraj zavoda le, dokler ustrezna pomoč ni zagotovljena zunaj zavoda.

(4) V okviru psihosocialne pomoči svetovalec po lastni presoji otroka povezuje ter sodeluje z drugimi oblikami podpore in pomoči, ki jih nudijo državni organi ali nevladne organizacije.

37. člen
(prostovoljnost sodelovanja)

(1) Vključitev v krizno podporo in psihosocialno pomoč je za otroka prostovoljna.

(2) Za otroka, mlajšega od 15 let, poda soglasje za vključitev v krizno podporo in psihosocialno pomoč njegov zakoniti zastopnik.

IV. USPOSABLJANJE IN SODELOVANJE

38. člen
(usposabljanje)

(1) Pravila o usposabljanju in preverjanju usposobljenosti strokovnjakov, ki opravljajo zaslišanja po tem zakonu ter svetovalcev otrok, ki nudijo krizno podporo in psihosocialno pomoč, sprejme zavod s soglasjem ministra, pristojnega za pravosodje.

(2) Zavod zagotavlja redna usposabljanja zaposlenih strokovnjakov in svetovalcev otrok. Glede na potrebo lahko organizira usposabljanja tudi za druge zainteresirane strokovnjake.

(3) Zavod o dejavnosti zavoda ter ustrezni obravnavi otrok oškodovancev in prič kaznivih dejanj zagotavlja MDML usposabljanja ter ozaveščanje strokovnjakov različnih področij, ki se ukvarjajo z otroki, in splošne javnosti.

39. člen

(sodelovanje med udeleženci postopka)

(1) Vsi udeleženci postopkov krizne podpore in psihosocialne pomoči otroku po tem zakonu so dolžni sodelovati z zavodom, ko sodišče izda pisno odredbo o zaslišanju po tem zakonu.

(2) Način sodelovanja med zavodom in drugimi udeleženci postopka s pravilnikom določi minister, pristojen za pravosodje.

(3) Zavod sprejme protokole, ki opredeljujejo podrobnejše standarde izvajanja celostne obravnave otrok in sodelovanje med organi.

V. PREHODNE IN KONČNE DOLOČBE

40. člen

(podzakonski akt)

Minister, pristojen za pravosodje, v šestih mesecih po uveljavitvi tega zakona sprejme pravilnik o načinu sodelovanja med zavodom in drugimi udeleženci postopka.

41. člen

(strokovnjaki za zaslišanje otroka v prehodnem obdobju)

Do vzpostavitve zadostne mreže strokovnjakov, vendar ne dlje kot pet let po začetku uporabe tega zakona, sme zavod za izvajanje zaslišanja otroka iz tretjega odstavka 17. člena za strokovnjaka imenovati tudi uradno osebo policije, ki je zaslišanje otrok ali zbiranje obvestil od otrok opravljala najmanj 5 let, je uspešno opravila poklicna usposabljanja s tega področja in je uspešno opravila dodatno usposabljanje, ki ga predpiše in izvede zavod.

42. člen
(veljavnost in uporaba)

Ta zakon začne veljati petnajsti dan po objavi v Uradnem listu Republike Slovenije. Za kazniva dejanja zoper spolno nedotakljivost se začne uporabljati eno leto po začetku veljavnosti, za ostala kaziva dejanja iz 2. točke 2. člena tega zakona in za obravnavo po drugem [in tretjem] odstavku 1. člena tega zakona pa tri leta po začetku veljavnosti tega zakona.

III. OBRAZLOŽITEV PO ČLENIH

I. SPLOŠNE DOLOČBE

K 1. členu (vsebina in namen zakona)

Pri izvajanju vseh ukrepov in sprejemanju odločitev, ki se nanašajo na otroka, je najpomembneje – tudi v kazenskem postopku – da se ugotovi in zasleduje največja korist otroka. To od držav zahteva že temeljna določba Konvencije o otrokovih pravicah iz 3. člena, ki v prvem odstavki pravi, »Pri vseh dejavnostih v zvezi z otroki, bodisi da jih vodijo državne bodisi zasebne ustanove za socialno varstvo, sodišča, upravni organi ali zakonodajna telesa, morajo biti otrokove koristi glavno vodilo.« Vodilo v ospredje postavljajo tudi Evropski standardi kakovosti za model Barnahus.

Ključno je, da se zaslišanje in druga obravnava opravi v otroku prijaznemu okolju in na način, da otrok razume vprašanja in da se v največji možni meri prepreči sekundarna viktimizacija otroka. Otrok mora imeti tudi dostop do informacij, vključno z možnostjo potrebnega zdravljenja in terapij.

Celovita obravnava otroka – mladoletnega oškodovanca ali priče kaznivih dejanj zoper spolno integriteto in drugih kaznivih dejanj, ki so opredeljena v tem zakonu, terja v slovenskem kazenskopravnem sistemu, kot tudi na področju zagotavljanja zdravja in glede psihosocialne pomoči, celosten oziroma celovit pristop.

Ta zakon torej določa tako potreben institucionalni okvir, kot prilagoditev postopkov za zagotavljanje enakosti obravnave mladoletnih oškodovancev in prič kaznivega dejanja, potrebne za zasledovanja največje koristi otroka in otroku prijaznega pravosodja.

V primerih, kjer je to skladno z načelom največje koristi otroka, se zakon sme po presoji sodišča, ki odloča o mladoletnih storilcih kaznivih dejanj, smiselno uporabljati tudi v postopku obravnavanja mladoletnega storilca kaznivih dejanj – mladoletnega obdolženca. Do tega bo praviloma prišlo v postopkih, ko bo sodišče, skladno z zakonom, ki določa kazensko odgovornost mladoletnih oseb, presodilo, da je takšno postopanje v korist otroka.

K 2. členu (pomen izrazov)

Oprelitev otroka izhaja iz Konvencije o otrokovih pravicah, ki jo je Republika Slovenija nasledila leta 1992.⁷² Ta v 1. členu opredeljuje otroka kot vsako človeško bitje, mlajše od osemnajst let, razen če zakon, ki se uporablja za otroka, določa, da se polnoletnost doseže že prej. Nadalje prvi odstavek 3. člena konvencije določa, da morajo biti pri vseh dejavnostih v zvezi z otroki, bodisi da jih vodijo državne bodisi zasebne ustanove za socialno varstvo, sodišča, upravni organi ali zakonodajna telesa, otrokove koristi glavno vodilo. V 56. členu Ustave RS je določeno tudi, da otroci uživajo človekove pravice in temeljne svoboščine v skladu s svojo starostjo in zrelostjo.

Izraz otrok v celotnem zakonu zajema tako otroka, ki je mladoletni oškodovanec (žrtev) kaznivega dejanja, kot tudi otroka, ki je priča kaznivemu dejanju. Poenotenje izhaja iz temeljnega namena zakona in koncepta Hiše za otroke, ki je v celostni obravnavi vseh otrok, ki se znajdejo v kazenskem postopku. Poleg tega zakon omogoča, da je po tem zakonu izjemoma, če to zahteva zagotavljanje največje koristi otroka, obravnavan tudi mladoletni storilec kaznivega dejanja. Oprelitev otroka tako zajema poleg oškodovanca in priče tudi mladoletnega storilca.

Kaznivo dejanje je za namen tega zakona opredeljeno na način, da opredeljuje eksplicitno določena kazniva dejanja, na katera se nanaša ta zakon in pri katerih bo otrokom žrtvam teh kaznivih dejanj omogočena celostna obravnava. Nabor kaznivih dejanj je širok in zajema tako kazniva dejanja, ki so opredeljena v tretjem odstavku 65. člena ZKP, kot tudi nekatera druga kazniva dejanja z elementom nasilja oziroma kazniva dejanja, ki so takšne narave, da je potrebno otroku zagotoviti razumljivo in prijazno zaslišanje ter sodelovanje v kazenskem in predkazenskem postopku, preprečevati sekundarno viktimizacijo in hkrati zagotoviti učinkovit predkazenski in kazenski postopek.

K 3. členu (splošna načela)

Smernice Odbora ministrov Sveta Evrope za otrokom prijazno pravosodje (sprejete dne 17. 11. 2010) določajo pet temeljnih načel: udeležbo, otrokove koristi, dostojanstvo, zaščito pred diskriminacijo in pravno državo. Prva štiri načela navedena v tem členu sledijo prvim štirim načelom iz smernic, peto načelo »pravna država« pa je temeljno načelo moderne države, ki

⁷² Akt o notifikaciji nasledstva glede konvencij OZN in konvencij, sprejetih v mednarodni agenciji za atomsko energijo, Uradni list RS, št. 35/92.

ga za celoten slovenski pravni red opredeljuje 2. člen Ustave Republike Slovenije, zato v tem zakonu ni izrecno navedeno. Vrstni red omenjenih načel sledi vrstnemu redu iz smernic. Ta načela izhajajo iz različnih dokumentov Sveta Evrope kot tudi sodne prakse Evropskega sodišča za človekove pravice.

Ta splošna načela so konkretizirana tudi v Evropskih standardih kakovosti za model Barnahus. Spoštovanje dostojanstva otroka tako vključuje tudi omejitev zaslišanj otrok na najmanjše mogoče število z namenom preprečevanja sekundarne viktimizacije, sledi prav tem.

Zakon izhaja tudi iz izhodišča, da je treba zagotavljati enakost obravnave oškodovancev in prič kaznivih dejanj. Procesne rešitve, predlagane v tem zakonu, stremijo k enotni, celoviti obravnavi otroka pri zaslišanju, bodisi v vlogi oškodovanca bodisi (tudi) v vlogi priče. Prav tako otroku brez diskriminacije zagotavljajo in omogočajo krizno podporo in psihosocialno pomoč.

K 4. členu (javna služba)

S tem členom je celostna obravnava mladoletnih oškodovancev in prič kaznivih dejanj opredeljena kot javna služba, ki jo izvaja javni zavod. Gre za dejavnost, ki je potrebna za razvoj družbe in jo zagotavlja država, izvaja pa se v javnem interesu po javnopravnem režimu. Čeprav ta javna služba obsega v osnovi tri različne vidike oz. dejavnosti, ti skupaj predstavljajo javno službo, saj so vsi trije vidiki – zaslišanje otroka, telesni pregled otroka (ki je v svojem bistvu zdravstveni pregled), krizna podpora in psihosocialna pomoč žrtvi –nerazdružljivo povezani in le skupaj predstavljajo celostno obravnavo otroka. Ta dejavnost, ki zagotavlja strokoven in otroku prijazen pristop obravnavanja, ko je oškodovanec (žrtev) ali priča kaznivega dejanja, se opravlja v okviru javne službe.

K 5. členu (osebni podatki, evidence, zbirke in hrambo podatkov)

Ta člen ureja osebne podatke, evidence, zbirke in hrambo podatkov. V prvem odstavku je določeno, da zavod upravlja in hrani zbirke podatkov in evidence s področja celostne obravnave otrok, v skladu z zakonom, ki ureja varstvo osebnih podatkov. Opredeljeno je, katere podatke zavod upravlja v splošni zbirki in za kakšen namen se podatki obdelujejo: podatki se obdeluje za namene delovanja v postopkih po tem zakonu ali na podlagi drugih zakonov, ki se uporabljajo v postopku obravnave ali pa se na njihovi podlagi v drugih postopkih obdelujejo vsebine ali informacije iz obravnave. To ne pomeni, da se beležijo vse spremembe naslovov, npr. če storilec preneha prestajati kazen zapora, kar pomeni, da ni podlage, da bi bil zavod o tem obveščen.

Pomembna je določba, da se podatke obdeluje za namene delovanja v postopkih po tem zakonu ali na podlagi drugih zakonov, ki se uporabljajo v postopku obravnave ali pa se na njihovi podlagi v drugih postopkih obdelujejo vsebine ali informacije iz obravnave. To pomeni, da se določeni podatki obdelujejo npr. na podlagi zakona, ki ureja kazenski postopek, drugi pa na podlagi zakona, ki določa zbirke podatkov s področja zdravstvenega varstva.

Drugi odstavek določa, katere osebne podatke lahko obdeluje zavod v zbirki osebnih podatkov, tretji odstavek pa, osebne podatke zavod obdeluje tako, da se z njimi seznani najmanjši krog pooblaščenih oseb. Glede na dejavnost zavoda in občutljivost postopka celostne obravnave otroka, je takšna določba nujna.

Četrty odstavek določa, da se osebni podatki o osebah iz tega člena shranjujejo in uporabljajo dokler je otrok vključen v postopek celostne obravnave po tem zakonu, nato pa se arhivirajo in hranijo še 20 let po polnoletnosti otroka, ki je obravnavan v zavodu. Ta rok vse obravnavane otroke v zavodu z vidika dostopa do podatkov po doseženi polnoletnosti postavlja v enak položaj ne glede na to, pri kateri starosti so bili kot otroci obravnavani v zavodu. Rok 20 let je tudi razumno dolg z vidika, da običajno odrasla oseba potrebuje določen čas, da se je pripravljena ponovno soočiti s svojo preteklostjo. Tako je tudi rok hrambe podatkov, ki se nanašajo na krizno podporo in psihosocialno pomoč otroku glede na posebno naravo postopka celostne obravnave, daljši je npr. predvideno za veljavno evidenco zdravstvenega varstva psihosocialno motenih otrok in mladostnikov, katere namen je spremljanje duševnega zdravlja otrok, po Zakon o zbirkah podatkov s področja zdravstvenega varstva (Priloga 1), ki je 15 let. Hkrati postavljeni rok omogoča tudi razumno dolgo obdobje hrambe arhiviranih podatkov za namen znanstveno raziskovalnega dela. Po poteku roka je zavod dolžan podatke uničiti. Rok hrambe podatkov se nanaša na vse podatke, ki jih hrani zavod.

V petem odstavku je določeno povezovanje zbirke podatkov zavoda z informacijskim sistemom sodišč in policije glede odredb o prepovedi približevanja. Ni torej predvideno povezovanje podatkov po ZVOP-1, ampak je določen le način izmenjave preko informacijskih sistemov. Povezovanje zbirke podatkov zavoda s sistemom uprave za izvrševanje kazenskih sankcij ni predvideno, saj za to ni potrebe po posebni ureditvi. Obveščanje oškodovancev kaznivih dejanj o odpustu obsojenca s prestajanja kazni zapora ureja namreč zakon, ki ureja kazenski postopek. Oškodovanec lahko torej za podatek pridobi na drugih podlagah glede na implementacijo Direktive 2012/29/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 25. oktobra 2012 o določitvi minimalnih standardov na področju pravic, podpore in zaščite žrtev kaznivih dejanj.

Šesti odstavek določa, da zvočni in slikovni posnetek poleg sodišča (7. odst. 84. člena Zakona o kazenskem postopku) hrani tudi zavod. Vendar pa je hrkati tudi določeno, da se v okviru iste zbirke (celostna obravnava) ločeno hranita dve kategoriji podatkov. Ločeno se hranijo podatki pridobljeni na podlagi zakona, ki ureja kazenski postopek in v zvezi z kazenskim postopkom (pridobljeni v okviru in za namen zaslišanja), in podatki, ki se nanašajo le na krizno podporo in psihosocialno pomoč (primerljivo zdravstveni dokumentaciji). To pomeni, da ne bo mogoče prihajati istočasno do obeh kategorij podatkov. Vendar pa to ne pomeni nujno, da se podatki tudi obdelujejo ločeno.

Sedmi odstavek izrecno določa, da direktor zavoda lahko dovoli vpogled, prepis, kopiranje ali izpis iz evidenc in drugih zbirk podatkov zavoda le v anonimizirani obliki posamezniku, ki izkaže, da podatke iz njih potrebuje za znanstvenoraziskovalno delo. Dodatno je določen pogoj, da se dovoljenje lahko nanaša le na evidence in spise, ki so arhivirani. Določeno j je še, da lahko posameznik v navedene podatke vpogleda ali jih prepiše brezplačno, kopira ali izpiše pa jih na svoje stroške, in da se vpogled, prepis, kopiranje ali izpis opravi pod nadzorom uslužbenca zavoda, ki je za to pisno pooblaščen s strani direktorja zavoda.

II. HIŠA ZA OTROKE

K 6. členu (zavod)

S tem zakonom ustanovljeni javni zavod Hiša za otroke izvaja javno službo celostnega obravnavanja mladoletnih oškodovancev in prič kaznivih dejanj kot jo določa ta zakon. Je tudi strokovni zavod za določene vrste izvedenskega dela, kot določa drugi odstavek 249. člena Zakona o kazenskem postopku. Po tej določbi se tako delo, zlasti če je bolj zamotano (zahtevno), zaupa praviloma takemu zavodu oziroma organu, zavod oziroma organ pa določi enega ali več strokovnjakov, ki naj to delo opravijo.

Statusna vprašanja zavoda na splošno ureja Zakon o zavodih, pri čemer se njegove določbe uporabljajo le, če v tem zakonu posamezna vprašanja niso drugače urejena. Glede na to, da gre za izvajanje javne službe je najprimernejša organizacijska oblika za zagotavljanje njenega zavoda ustanovitev javnega zavoda. V tem primeru je ustanovljen zavod za opravljanje posebej določene dejavnosti, katere cilj ni pridobivanje dobička, ampak zagotavljanje napredka pri zavezi Slovenije, da bo zagotovila otrokom prijazno pravosodje in jim omogočila podporo v skladu s pravnimi obveznostmi in smernicami EU in Sveta Evrope. Zavod deluje kot neodvisna služba z zakonskim statusom.

Zavod je po tem zakonu organiziran enotno za območje celotne države, lahko pa po potrebi oblikuje samostojne organizacijske enote, tako za posamezna območja, z namenom, da svojo dejavnost približa uporabnikom, kot glede na potrebo za posamezna področja dejavnosti celostnega obravnavanja otrok.

K 7. členu (dejavnost zavoda)

Dejavnost zavoda izhaja iz potreb zagotavljanja celostne obravnave otrok (konkretno mladoletnih oškodovancev in prič kaznivih dejanj). Dejavnost zavoda sledi Evropskim standardom kakovosti za model Barnahus, ki predstavlja operativni in organizacijski okvir za organizacijo in delovanje centrov, ki prevzamejo model Barnahus. Ključna vloga zavoda je usklajevanje kazenskih preiskovalnih postopkov in postopkov za zaščito otroka, ki lahko tečejo vzporedno.

Dejavnost vključuje tako izvajanje in organiziranje programov usposabljanja strokovnjakov za izvajanje zaslišanj otrok ter za izvajanje krizne podpore in psihosocialne pomoči za mladoletne oškodovance, priče in člane njihove družine, če niso osumljeni zlorabe, kot tudi MDMI usposabljanja. To pomeni, da zavod lahko organizira oziroma izvaja usposabljanja za vse, ki so kakorkoli povezani z otroki, oškodovanci ali pričami kaznivih dejanj, torej tudi npr. za policiste, zdravnike, učitelje in šolsko osebje. Namen je ustrezno usposobiti relevantne osebe, ki so pri izvajanju svojega poklica lahko v stiku s otrokom, oškodovancem ali pričo kaznivega dejanja, glede tega, kako ravnati. Tak pristop je tudi skladen z mednarodnimi standardi Barnahus in prakso tujih strokovnjakov.

Zavod o svojem delu in o standardih Barnahus ozavešča različne javnosti, torej tako splošno (laično) javnost kot usmerjeno različne strokovne javnosti, npr. sodnike, tožilce, policiste, zdravnike.

K 8. členu (organi zavoda)

Zakon o zavodih določa, da zavod upravlja svet ali drug kolegijski organ upravljanja. S tem zakonom je določeno, da je to svet zavoda. Ta zakon ne določa, da strokovno delo zavoda vodi strokovni vodja, kar omogoča Zakon o zavodih.

K 9. členu (svet zavoda)

Ta člen določa dejavnost naloge sveta zavoda in določa v katerih primerih je potrebno soglasje vlade.

Tretji odstavek določa sestavo sveta zavoda in sicer je določeno, da ima svet zavoda devet članov. Poleg predstavnikov vlade (konkretno štirih ministrstev), po enega člana imenujejo tudi Vrhovno sodišče RS, Vrhovno državno tožilstvo RS in Odvetniška zbornica Slovenije. Dva člana izvolijo delavci zavoda. Takšna sestava je pomembna, ker zagotavlja zastopanost predstavnikov različnih vej oblasti, ki so vključene v delo, delovanje in dejavnost zavoda. Pravosodje je pri tem treba razumeti široko.

Za konstituiranje sveta zavoda je potrebnih najmanj pet članov. Mandat članov pa traja 4 leta. Glede na to, da ni določbe, ki bi omejevala njihovo ponovno imenovanje, je lahko član sveta večkrat zaporedoma imenovan.

Kvorum za odločanje sveta je več kot polovica članov, torej pet. Določeno je tudi v katerih primerih svet odloča z absolutno in v katerih z relativno večino.

K 10. členu (direktor)

Prvi odstavek določa pogoje za imenovanje direktorja zavoda kot poslovnega organa. Opredeljena merila zagotavljajo ustrezno strokovno usposobljenost direktorja zavoda, kot tudi potrebne izkušnje pri delu z otroki. To je za delovanje zavoda nujno, saj je dejavnost zavoda usmerjena v delo z otroki na zelo specifičnem področju.

K 11. členu (strokovni svet)

Strokovni svet ima pet članov. Je kolegijski organ – skladno z Zakonom o zavodih, katerega namen je predvsem, da daje mnenja in predloge glede programov usposabljanja, protokolov MDMI sodelovanja in glede drugih strokovnih vprašanj skladno s statutom zavoda. Določeno je, da so člani strokovnega sveta samostojni pri svojem (strokovnem) delu in torej niso vezani na stališča delodajalca.

K 12. členu (drugi organi)

Ta člen omogoča, da statut zavoda določi tudi druge organe, če bi se izkazalo, da so potrebni za njegovo delovanje.

K 13. členu (nadzor)

Prvi odstavek določa, da nadzor nad delovanjem zavoda in porabo sredstev izvaja minister, pristojen za pravosodje. Dejavnost zavoda namreč po vsebini in namenu spada v področje ministrstva, pristojnega za pravosodje, saj se nanaša na zagotavljanje otroku prijaznega pravosodja, predvsem na področje obravnavanja otroka kot oškodovanca (žrtve) in priče, pa tudi mladoletnega storilca kaznivega dejanja. Celostna obravnava otroka sicer zajema tudi krizno podporo in psihosocialno pomoč otroku, vendar je to vezano na obravnavo otroka v kazenskem postopku. Tudi Zakon o ratifikaciji Konvencije Sveta Evrope o zaščiti otrok pred spolnim izkoriščanjem in spolno zlorabo (Lanzarotske konvencije) v 4. členu določa, da je primarno pristojno ministrstvo za izvajanje konvencije ministrstvo za pravosodje. Določa namreč, da za izvajanje konvencije skrbi ministrstvo, pristojno za pravosodje, v sodelovanju z ministrstvom, pristojnim za notranje zadeve, ministrstvom, pristojnim za družino in socialne zadeve, ministrstvom, pristojnim za zdravje in ministrstvom, pristojnim za izobraževanje.

Drugi odstavek določa, da v primeru ugotovljenih nepravilnosti v okviru nadzora, minister, pristojen za pravosodje, določi ukrepe in roke za njihovo odpravo. Tretji odstavek določa, da v primeru, če po izteku roka pomanjkljivosti ali nepravilnosti niso odpravljene, je to lahko razlog za razrešitev direktorja.

Četrti odstavek določa, da je minister, pristojen za pravosodje odloči tako v primeru dvoma, ali je konkretna naloga del izvajanja javne službe, kot v primeru kompetenčnih spor med izvajalci javne službe.

III. POSTOPEK CELOSTNE OBRAVNAVE

A. Zaslišanje otroka

K 14. členu (uporaba določb zakona o kazenskem postopku)

Predlagana rešitev izhaja iz posebnega položaja strokovnjaka iz petega odstavka 240. člena ZKP. Ta strokovnjak je pomočnik sodišča pri izvedbi procesnega dejanja, ki zahteva posebna strokovna znanja. Takšen primer ZKP pozna tudi v devetem odstavku 219.a člena ZKP; tudi v tem primeru se je zakonodajalec odločil, da preiskovalno dejanje zaupa izvedencu. Takšna rešitev je primerna tudi za zaslišanje otroka po tem zakonu. Ker naj bi bilo zaslišanje po tem zakonu neponovljivo dejanje, mora ureditev v največji meri zagotavljati tudi poštenost postopka. S tem ko se zaslišanje izvaja s prvinami izvedenstva, se zagotavlja nepristranskost strokovnjaka, ki zaslišanje izvaja, in omogoči udeležencem postopka, da v največji meri prispevajo k zaslišanju otroka.

Zaradi tega je predlagana ureditev hibridne narave: ob nekoliko modificiranem procesnem ogrožju izvedenstva gre vendarle za zaslišanje priče. Rezultat izvedenskega dela zato ne bo izvid in mnenje, ampak zapisnik o zaslišanju otroka, pridobljen z neposredno uporabo strokovnega znanja, ki naj zagotovi ustrezno celostno obravnavo otroka.

K 15. členu (zaslišanje otroka)

Javni zavod se ustanavlja kot »strokovni zavod za določeno vrsto izvedenskega dela« (2. odst. 249. člena ZKP). Četudi je procesna rešitev v tem predlogu hibridne narave, predstavljajo osnovni procesni okvir določbe o izvedenstvu, ki se zaupa strokovnemu zavodu, ta pa imenuje strokovnjaka, ki delo opravi (2. odst. 249. člena ZKP).

Evropski standardi kakovosti za model Barnahus kot enega od temeljev delovanja predpostavljajo varno okolje, v katerem se lahko izvajajo dejavnosti v okviru Hiše za otroke, kar zajema tako lokacijo kot tudi ustrezno opremljenost in razporeditev prostorov, v katerih se dejavnost izvaja.

K 16. členu (odredba)

Hibridna narava zaslišanja otroka po tem zakonu se odraža že v vsebini odredbe o zaslišanju otroka. Ta odredba ima tako tipične elemente odredbe o izvedenstvu (postavitev izvedenca,

določitev predmeta izvedenstva) kot tudi tipične elemente odredbe o zaslišanju priče (osebni podatki, datum zaslišanja).

Besedilo posebej ureja tudi upravičene predlagatelje za izvedbo zaslišanja otroka. Kljub temu, da je to vprašanje že deloma urejeno tudi v ZKP, je dodatna ureditev nujna zaradi omejenega kroga predlagateljev preiskovalnih dejanj v predkazenskem postopu. Posamezna preiskovalna dejanja v najzgodnejših fazah postopka namreč lahko predlaga le državni tožilec (165. in nasl. členi ZKP, 431. člen ZKP). Zaradi zavarovanja pravic obrambe, s tem pa tudi položaja otroka, predvideva predlog tudi možnost, da zaslišanje predlagata osumljenec in zagovornik. Zaradi varstva otrokovih interesov ima to možnost tudi otrokov zakoniti zastopnik; v skladu z določbo 64. člena ZKP ima to možnost tudi otrok, starejši od 16 let. Zaradi možnosti prevzema oziroma nadaljevanja pregona se razširja upravičenje podati tak predlog tudi na druge oškodovanca kot tožilca.

Sodišče tudi v tem primeru, seveda, ohrani položaj, kot ga ima po določbah ZKP. V skladu z načelom proste presoje dokazov bo sodnik, ko prejme predlog za zaslišanje po tem zakonu, presodil, ali naj zaslišanje tudi odredi ali ne. Pri tem ga bodo vodila zlasti merila relevantnosti predloga, interes otrokove koristi in interesi izvedbe poštenega postopka.

Zaradi poudarjene kontradiktornosti zaslišanja otroka je v predlog uveden tudi pripravljalni sestanek. Ta rešitev izhaja iz določbe 4. odst. 252. člena ZKP in bo pojasnjena v nadaljevanju. Na tej točki je pomembno, da se z odredbo že vzpostavi časovnica procesnih opravil za nemoteno izvedbo zaslišanja.

S to določbo se konkretizira in prilagaja tudi določba 73. člena ZKP. Pravica do zagovornika je v tem primeru ključna, ker se s tem v največji meri zagotavljajo pravice obrambe ob zaslišanju. Zato se zmanjšuje verjetnost, da bo prišlo do ponovnega zaslišanja otroka in prispeva k neponovljivosti tega procesnega dejanja.

K 17. členu (imenovanje strokovnjaka)

V skladu z ustaljeno rešitvijo v kazenskem postopku, bo strokovnjaka, ki za zavod opravlja strokovno delo, imenoval zavod, po prejemu odredbe iz 16. člena tega zakona.

Določba je konkretizacija določbe 2. odstavka 249. člena ZKP, hkrati pa odpira tudi skrajno možnost imenovanja *ad hoc* strokovnjaka, ki institucionalno ni vključen v zavod. S tem se zagotavlja, da bo lahko zavod opravljal svoje naloge tudi v tistih primerih, ko zaradi osebnih

okolščin zavodskih strokovnjakov to ne bi bilo mogoče. Zakon določa tudi minimalno stopnjo izobrazbe, smer izobrazbe in druge pogoje, ki jim morajo imeti strokovnjaki, ki v zavodu izvajajo zaslišanja.

Pri izbiri strokovnjaka, zlasti če ta ni vključen v zavod, bo zavod moral upoštevati merila zagotavljanja pravice do nepristranskega sodišča in ustaljeno prakso. To bo posebej pomembno takrat, ko bo zaradi omejenega kroga ustrezno usposobljenih oseb odločal, ali naj za *ad hoc* strokovnjaka imenuje uradno osebo policije ali drugo osebo, ki opravlja hkrati tudi naloge v okviru organov kazenskega postopka, kar v prehodnem obdobju omogoča 41. člen.

K 18. členu (postavitev zagovornika)

Predlog uvaža nov primer obvezne formalne obrambe zaradi zagotavljanja poštenosti postopka in zmanjševanja potrebe po ponovnem zaslišanju otroka. Predlagana rešitev upošteva pravico do proste izbire zagovornika, a jo hkrati omejuje. Zaradi varstva koristi otroka je hitrost postopanja ključna, zato predlog predvideva, da bo sodišče postavilo zagovornika tistemu domnevnemu storilcu, ki si zagovornika ne vzame sam. Zaradi preprečevanja zlorabe pravice do proste izbire zagovornika bo postavljeni zagovornik opravljal svoje naloge tudi, če si domnevni storilec vmes vzame zagovornika sam.

Postavljeni zagovornik opravlja svoje naloge samostojno ali poleg izbranega zagovornika do konca zaslišanja. S tem se prepreči možnost zavlačevanja s serijskim preklicevanjem pooblastil zagovorniku. Ker ima osumljenec oziroma obdolženec lahko – poleg postavljenega – tudi izbranega zagovornika, je poseg v pravico do zagovornika minimalen.

K 19. členu (odložitev pripravljalnega sestanka ali zaslišanja)

Odložitev pripravljalnega sestanka in zaslišanja je lahko nujna zaradi priprave na obrambo, priprav na zaslišanja ali zbiranja dodatnega gradiva v kazenskem postopku. Sodišče, pred katerim teče postopek, pri tem tehta interese otroka in interes izvedbe poštenega postopka.

Ob tem je treba poudariti, da vodilo otrokove koristi ostaja v ospredju, tudi kadar se zagotavlja varstvo pravic obrambe. Spoštovanje pravic obrambe pri izvedbi zaslišanja namreč omogoča, da obramba s (sicer omejenim) izvrševanjem pravice do neposrednega zaslišanja obremenilne priče prispeva k verodostojnosti izpovedbe, s tem pa zmanjšuje verjetnost, da bi kasneje prišlo po ponovnega zaslišanja.

K 20. členu (vabilo)

Izhodišče za izvedbo vabljenja otroka so tiste določbe ZKP, ki urejajo vabila pričam, mlajšim od 16 let (2. odst. 239. člena ZKP), in ki omogočajo ustno vabljenje (6. odst. 127. člena ZKP). Cilj rešitve je, da se v največji meri zagotovi obzirnost pri ravnanju z otrokom. Zato je postopek vabljenja tudi manj formalen in usten.

Vabilo na zaslišanje ostaja dejanje sodišča, le da z vabilom otroka ustno seznani druga oseba, za katero bo tako z odredbo določilo sodišče, upoštevajoč okoliščine primera. Ker je samo vabljenje ključno za vzpostavitev primernega odnosa otroka do samega zaslišanja, je zaželeno, da to opravi strokovno usposobljeno osebje zavoda (vendar ne tisti, ki bo zaslišanje tudi izvedel; glej predlagani 22. člen).

Posebej so izključena opozorila o sankcijah zaradi nespoštovanja vabila in protokoliranje vabila. Zaradi neformalne narave je pomembno, da se s potekom in (ne)uspehom vabljenja takoj seznani sodišče in to zaznamuje v spisu.

K 21. členu (pripravljalni sestanek)

Pripravljalni sestanek po tem zakonu ne izključuje morebitnih predhodnih posvetov organov postopka (npr. policije) s pristojnimi strokovnimi službami (npr. Centrom za socialno delo). Ta predlog prav tako ne izključuje predhodnega zbiranja obvestil od otroka. Vendar pa je cilj tega zakona, da se število pogovorov z otrokom zmanjša in hkrati na primeren način angažira obrambo, s tem pa zagotovi zanesljivost otrokove izpovedbe za potrebe dokaznega postopka. Pripravljalni sestanek po tem zakonu je zato je namenjen vsestranski prehodni preučitvi predmeta zaslišanja in pripravi na zaslišanje. Ključno je, da imata obe stranki postopka možnost v največji meri vnaprej prispevati k izvedbi zaslišanja; ta možnost je med samim zaslišanjem namreč močno omejena. Hkrati bo na pripravljalnem sestanku strokovnjak zavoda lahko samostojno prispeval pri načrtovanju zaslišanja in – v smislu 4. odst. 252. člena ZKP – predlagal, naj se priskrbi dodatno gradivo, postavijo določena vprašanja itd.

Cilj pripravljalnega sestanka je pripraviti čim bolj osredotočeno zaslišanje, tako vsebinsko kot časovno. Zaželeno je, da je nabor dejstev, o katerih naj se povpraša otroka, opredeljen že na samem sestanku. V kakšni obliki bo to zabeleženo, bo prepuščeno praksi in v ta del predlog zakona ne posega. Mogoče si je zamisliti prakso, po kateri se bo oblikoval bolj ali manj odprt seznam vprašanj, ki naj se na ustrezen način postavijo otroku.

Prisotnost svetovalca otroka je smiselna, posebno v primerih otrok, ki imajo posebne potrebe ali pa gre za očitno travmatiziranega otroka. Glede na predhodno znane informacije lahko svetovalec s svojim strokovnim znanjem tudi pripomore k bolj ustrezni izpeljavi zaslišanja.

Sodišče, ki je izdalo odredbo, bo po pripravljalnem sestanku imelo možnost to odredbo dopolniti in se s tem odzvati na navedbe drugih udeležencev postopka. Merila, ki jih bo sodišče pri tem upoštevalo so merila odločanja o dokaznih predlogih in merila zagotavljanja koristi in celovite obravnave otroka.

K 22. členu (prostorske zahteve in prepoved osebnega stika)

Določba konkretizira zahtevo po zaslišanju v prilagojenih prostorih in ravnanje ob izvedbi zaslišanja. S tem se v največji meri zagotavljajo pravice otroka. Posebej so poudarjene pravice, ki zmanjšujejo sugestivne učinke zaslišanja po tem zakonu, npr. skozi opremo prostorov ali preko predhodnih stikov otroka z izvajalcem zaslišanja.

Evropski standardi kakovosti za model Barnahus precej natančno določajo značilnosti prostorov. Tako določajo, da mora biti lokacija prostorov dostopna in običajna, oprema in materiali pa prijazni otrokom in družinam in prilagojeni starosti otrok. Nujna so ločena, zvočno izolirana območja, ki zagotavljajo zasebnost. Nujno je tudi preprečevanje stika z osumljencem oziroma obdolžencem. Ker se od zagovornika pričakuje, da svoje naloge opravlja skladno s pravili odvetniške etike, ni razloga, da bi podobne omejitve predpisali tudi za zagovornika; takšna rešitev je primerljiva s sedanjim 4. odst. 178. člena ZKP. Medinstitucionalna ekipa pa lahko zaslišanje spremlja v živo, vendar ne v prostoru, v katerem se zaslišanje izvaja.

K 23. členu (navzočnost oseb med zaslišanjem)

Določba ureja vprašanja neposredne in posredne navzočnosti pri zaslišanju otroka. Krog navzočih oseb sicer ni določen taksativno, vendar pa je treba upoštevati, da se med zaslišanjem od otroka lahko pridobijo občutljivi osebni podatki. Zato je krog oseb, ki so lahko navzoče, omejen s pravili varstva osebnih podatkov: s temi lahko razpolagajo tisti, katerih navzočnost je potrebna zaradi izvajanja dejavnosti zavoda. O njihovi navzočnosti odloči sodnik, ki vodi zaslišanje.

K 24. členu (zaslišanje)

Zaradi zagotavljanja varstva otrokove (duševne) celovitosti potek zaslišanja, kot je določen v ZKP, ni vedno primeren. Ustaljen model zaslišanja priče predvideva 1) prosto pripovedovanje, ki mu sledijo 2) vprašanja, pri čemer najprej vprašanja postavi tisti, ki je pričo predlagal ali sodišče. Ta model zaslišanja je sicer možen, vendar pa ima hkrati strokovnjak, ki zaslišanje izvaja, možnost, da zaslišanje izvede drugače, primerno otrokovim potrebam in koristim. V vsebinskem smislu bodo strokovnjakovo vodilo vprašanja in dejstva, ki so bila izpostavljena na pripravljalnem sestanku.

Kljub temu je treba dopustiti možnost, da se med zaslišanjem razkrijejo nove okoliščine, ki na pripravljalnem sestanku niso bile znane in zato tudi ni bilo mogoče načrtovati zaslišanja. Zato predlog dopušča možnost, da se otroku postavijo določena vprašanja, ki jih udeleženci predlagajo sodišču, ta pa posreduje strokovnjaku. Vprašanja sme posredovati strokovnjaku le sodnik, ki vodi postopek; ostali smejo sodniku predlagati, katera vprašanja naj se posredujejo strokovnjaku. S tem se – z vidika obrambe - neposredno med zaslišanjem v največji možni meri zagotavlja kontradiktornost zaslišanja in pravica do neposrednega zaslišanja obremenilnih prič.

Pri samem zaslišanju se uporabljajo tudi določbe o pravici odkloniti pričanje ali odgovor na posamezna vprašanja. Naloga strokovnjaka bo, da pri zaslišanju preveri, ali otrok razume pomen pravice odkloniti pričanje in da se o tem izjavi. Če bo strokovnjak ocenil, da otrok ne razume pomena pravice, da ni dolžan pričati, je naloga sodišča, da presodi, ali zaslišanje v otrokovo največjo korist ali ne (3. odst. 236. člena ZKP). Če presodi, da ne, se otroka ne zasliši, razen če tega ne zahteva osumljenec oziroma obdolženec.

Izključena je možnost soočenja z drugimi pričami ali z obdolžencem (3. odst. 241. člena in 229. člen ZKP); v takem kontekstu ni mogoče zagotoviti varstva otrokovih koristi na način, ki ga ureja ta zakon.

K 25. členu (snemanje)

Snemanje preiskovalnih dejanj po ZKP je fakultativno; izjema so oškodovanci, mlajši od 15 let, ki so oškodovani z dejanji iz 3. odst. 65. člena ZKP. V tem predlogu je zaslišanje obvezno za vse zaslišance. Ker naj bi bilo zaslišanje enkratno dejanje, je zaradi zanesljive dokazne ocene snemanje obvezno. Izključena je tudi možnost, da bi se posnetek predvajal zaslišancu z možnostjo popravka.

Dolžnost seznaniti zaslišanca o snemanju je predpisana že v 1. odst. 84. člena ZKP. Četudi je to določbo mogoče ustrezno izvajati tudi za potrebe tega zakona, posebna določba izpostavlja ključne prvine seznanitve: seznanitev opravi strokovnjak na otroku primeren način, na začetku (ne pred) zaslišanjem.

Nekoliko drugače je urejeno tudi prepisovanje posnetka. Prepis je – tako kot v ZKP – še vedno fakultativen, vendar pa se sme prepisati le v celoti. S tem se ohrani celovitost zaslišanja, kar je pomembno zaradi zanesljivosti kasnejše dokazne ocene.

Posnetek bo kasneje postal del sodnega spisa. Hkrati bo posnetek tudi pomemben vir podatkov za izvajanje podpore po tem zakonu.

K 26. členu (zapisnik)

Zapisnik pripravljalnega sestanka, posnetek in prepis posnetka zaslišanja so sestavni del zapisnika o zaslišanju otroka. Zapisnik podpišejo vsi, ki so navzoči pri zaslišanju.

K 27. členu (ponovno zaslišanje)

Ponovnemu zaslišanju se poskuša ureditev v tem zakonu v največji meri izogniti. Če do ponovnega zaslišanja vendarle pride (na glavni obravnavi po določbah 5. in 6. odst. 331. člena ZKP v zv. z 338. členom ZKP), se mora opraviti po določbah tega zakona. Posebej je poudarjeno, da ponovno zaslišanje ni namenjeno zasliševanju o že obravnavanih okoliščinah; v poštev torej pridejo le nova dejstva, ki so se razkrila med preiskavo ali na glavni obravnavi.

Določba drugega odstavka sledi Evropskim standardom za kakovosti za model Barnahus in 23. členu Direktive št. 2012/29/EU o pravicah žrtve, da naj vnovično zaslišanje, če do njega pride, praviloma opravi isti strokovnjak oziroma oseba.

B. Telesni pregled otroka

K 28. členu (odredba)

Telesni pregled je tista oblika izvedenstva, ki se opravlja z zdravniškimi dejanji, zaradi telesnih poškodb, ugotavljanja sledi ali posledic kaznivega dejanja na telesu, ali sledi v telesu (odvzem

krvi ipd.). Tudi po določbah tega zakona se izvedenstvo opravlja skladno z določbami zakona o kazenskem postopku (posebej 264. in 266 .člen ZKP).

K 29. členu (pomoč zavoda)

Vloga zavoda je v tem kontekstu predvsem podporna. Zavod ni zdravstveni zavod in njegovo osebje ni zdravniško osebje. Določena je tudi izvedba 252. člena ZKP glede medinstitucionalnega okolja in sodelovanja izvedenca z otrokovim osebnim zdravnikom. Določeno je tudi, da se lahko izvedenec povezuje z otrokovim osebnim zdravnikom v zvezi z nadaljnjo obravnavo. Tudi Smernice določajo, da je priporočljivo aktivno medinstitucionalno sodelovanje.

Drugi odstavek določa skladno z ZKP, da sme izvedenec sodišču predlagati, naj se pridobi medicinsko dokumentacijo in pojasnila otrokovega osebnega zdravnika. To pomeni, da sodišče odredi, naj se omenjeno dokumentacijo in pojasnila pridobi, če meni, da je predlog utemeljen.

K 30. členu (izvedenstvo telesnih poškodb)

Obrazložitev:

Zaradi invazivnosti telesnega pregleda naj sodišče pri odrejanju izvedenstva posebej presodi, ali je izvedenstvo s telesnim pregledom res neizogibno potrebno. Če ni, naj se telesni pregled opravi s pomočjo medicinske dokumentacije in podatkov v spisu (v smislu 264. člena ZKP).

K 31. členu (pojasnilna dolžnost)

Telesni pregled se sme po določbah 266. člena ZKP izvesti tudi brez privolitve posameznika. Pojasnila glede narave izvedenstva so namenjena zagotavljanju soglasja otroka in zmanjševanju posledic telesnega pregleda za njegovo duševno celovitost. Z vidika temeljnih določb ZKP je pojasnilna dolžnost konkretizacija načela skrbnega in obzirnega ravnanja (18.a člen ZKP).

Soglasje otroka se ne zahteva. Primerno podana pojasnila, morda celo soglasje, pa lahko pomembno vplivajo na otrokov odnos do razmeroma invazivnega pregleda in do kazenskega postopka kot celote, s tem pa prispeva k varstvu otrokove duševne celovitosti.

K 32. členu (nasprotovanje otroka)

Če otrok pri telesnem pregledu ne želi sodelovati, se zoper njega ne smejo uporabiti ukrepi procesne prisile (npr. opomin, denarna kazen; 190. člen ZKP). Interesi kazenskega postopka se morajo v takem primeru umakniti varstvu duševne in telesne celovitosti otroka.

C. Krizna podpora in psihosocialna pomoč

K 33. členu (krizna podpora in psihosocialna pomoč)

Skladno z Evropskimi standardi kakovosti za model Barnahus predstavlja psihosocialna pomoč enega od stebrov modela hiše za otroke. Takojšnji začetek obravnave je tisti, ki omogoči celovito obravnavo otroka že od prvega stika s pravosodjem dalje.

Pri tem ločimo med dvema elementoma, prvi nastopi ob zaslišanju, ki je lahko za otroka izjemno travmatično in predstavlja glavno tveganje za sekundarno viktimizacijo, drugi pa nastopi v daljšem obdobju po tem, ko mora otrok izkušnjo s kaznivim dejanjem in njegovimi posledicami ter tudi izkušnjo s sistemom z nevarnostjo sekundarne viktimizacije predelati in predelovati. To obdobje poleg psihološke obremenitve lahko spremljajo tudi socialne spremembe, ki jih otrok ob pomoči usposobljenega svetovalca lažje predela in sprejme.

Krizna podpora in psihosocialna pomoč sta namenjeni otrokom iz drugega člena tega zakona, v obravnavo pa zavod po lastni presoji s ciljem učinkovitejšega in celovitejšega dela vključuje tudi člane otrokove družine.

Zavod v prizadevanju za učinkovitejšo pomoč pri izvajanju psihosocialne pomoči sodeluje tudi s centri za socialno delo, zdravstvenimi domovi in drugimi strokovnjaki ter tudi nevladnimi organizacijami, ki so aktivne na tem področju.

K 34. členu (svetovalec otroka)

Ob prejemu odredbe sodišča v zavodu nemudoma stečejo postopki v zvezi s pripravo na obravnavo primera. Direktor zavoda oz. vodja organizacijske enote (v primeru iz 3. odstavka 6. člena tega zakona) z namenom omogočanja čim boljše priprave svetovalca na obravnavo otroka imenuje konkretnega svetovalca.

Svetovalec spremlja otroka skozi daljše časovno obdobje, od prvega stika dalje, če je to le mogoče ter z otrokom dela na podlagi znanstveno dokazano učinkovitih pristopov. Samo v izjemnih ali posebej utemeljenih okoliščinah sme zavod otroku svetovalca menjati med obravnavo. Izjemoma kontinuirana obravnava s strani enega svetovalca ne bo mogoča, na primer v primeru daljše odsotnosti svetovalca zaradi bolezni ali v primeru odsotnosti skladno z zakonom o starševskem varstvu. Za te primere zavod, kolikor je le mogoče, vnaprej pripravi načrt dela in obravnav. V nekaterih primerih je to mogoče izvesti razmeroma učinkovito: v primeru načrtovanega porodniškega dopusta tako denimo zavod že pred nastopom samega dopusta svetovalcu ne dodeljuje novih primerov, za katere je jasno, da jih ne bo mogoče spremljati v celoti. V drugih primerih bo to težje ali celo nemogoče. S podrobnejšimi internimi akti zavod določi postopek morebitne izjemne menjave svetovalca, pri čemer je temeljno vodilo največja korist otroka.

Svetovalci lahko v hiši za otroke opravljajo tako naloge psihosocialne pomoči kot tudi opravljajo zaslišanja, vendar sta ti dve nalogi v konkretnih primerih nezdružljivi: v posameznem primeru svetovalec otroka ne more biti tisti, ki bi opravljal tudi zaslišanje otroka.

Krizno podporo in psihosocialno pomoč opravljajo za to usposobljeni svetovalci. Za svetovalce, ki so uslužbenci Hiše za otroke, ta člen določa posebne pogoje:

- Ustrezna izobrazba: izobraževanje svetovalca mora zajemati vsebine, ki ga posebej kvalificirajo za delo z ranljivimi skupinami.
- Delovne izkušnje: pred opravljanjem nalog svetovanja mora svetovalec imeti vsaj tri leta izkušenj pri delu z otroki. Glede na dodatni pogoj usposabljanja predlagatelj meni, da daljša doba ni primerna.
- Usposabljanje za izvajanje krizne podpore in psihosocialne pomoči: Usposabljanje načrtuje in izvede zavod tako, da zagotovi čim boljšo usposobljenost svetovalca za opravljanje nalog iz tega člena. Ob tem zavod skrbi tudi za dodatno izobraževanje svetovalca po imenovanju na delovno mesto.

K 35. členu (krizna podpora)

Z namenom nudenja čim boljše podpore in pomoči otroku sme svetovalec po dodelitvi primera dostopati do vseh gradiv, ki se nanašajo na otroka in ki so na voljo v zavodu ter se udeleževati pripravljalnega sestanka in spremljati zaslišanje otroka. V zvezi s pridobivanjem potrebnih gradiv se povezuje tudi z morebitnimi drugimi organizacijami (npr. CSD). S pomočjo gradiva

svetovalec čim bolje pripravi pogoje za obravnavo otroka ter načrtuje celoten postopek, od prvega stika v okviru krizne pomoči dalje.

Pred izvedbo zaslišanja ali telesnega pregleda svetovalec sprejme otroka in se z njim seznani (prvi stik). To srečanje je namenjeno spoznavanju med svetovalcem in otrokom ter pomiritvi otroka. Svetovalec otroku na enostaven in razumljiv način pojasni, kako bo potekalo zaslišanje in kaj mu bo sledilo v prihodnje. Pri tem se svetovalec vzdrži slehernih aktivnosti, ki bi lahko pomenile kontaminacijo otroka pred izvedbo zaslišanja.

Svetovalec sme spremljati zaslišanje otroka v sobi, v kateri se nahaja sodnik.

Svetovalec otroku in po lastni presoji njegovim spremljevalcem nudi krizno podporo nemudoma po opravljenem zaslišanju ali telesnem pregledu otroka, pri čemer sledi pravilom stroke ter protokolom, ki jih vzpostavi zavod. V tem trenutku se začne postopek psihosocialne pomoči, saj ni več nevarnosti vplivanja na izpovedbo otroka.

K 36. členu (psihosocialna pomoč)

Psihosocialno pomoč svetovalec izvaja skladno z načrtom obravnave, ki ga pripravi upošteva potrebe otroka in okoliščine primera. Pripraviti ga je treba hitro, da lahko psihosocialna pomoč steče čimprej. Podlaga zanj je tudi stik, ki ga ima z otrokom v okviru krizne podpore. Program obravnave pripravi skladno z najvišjimi etičnimi normami stroke ter ob upoštevanju znanstveno podprtih metod, ki jih določa in sprejema zavod. Po potrebi v psihosocialno pomoč vključuje tudi otrokove družinske člane.

Psihosocialna pomoč po tem členu pomeni:

- nudenje čustvene podpore (izražanje empatije, razumevanja, pozornosti, možnost, da otrok izrazi močna čustva, in drugo);
- nudenje podpore in pomoči pri povezovanju z družino, prijatelji in drugimi;
- informativna podpora (podatki o postopku, podatki o nadaljnjih postopkih, podatki o institucijah, ki so lahko koristne, nasveti);
- povezovanje z drugimi oblikami pomoči (npr. redno zdravstveno službo ali specialističnimi službami, CSD, nevladnimi organizacijami ipd.)
- druge oblike pomoči, ki so skladne s strokovnimi praksami in pravili zavoda.

Stike z otrokom svetovalec opravlja v obliki individualnih razgovorov ali v obliki skupinskih srečanj. Stiki bodo potekali bodisi v prostorih Hiše za otroke ali pa zunaj nje po presoji

svetovalca. Pri izvajanju stikov svetovalec skrbi za spoštovanje vseh temeljnih načel tega zakona, stremi k čim boljšemu zagotavljanju največje koristi otroka ter dosledno upošteva pravila stroke.

Psihosocialna pomoč po tem zakonu traja 6 mesecev od začetka obravnave. Skladno z namenom in dejavnostjo zavoda je takšno obdobje primerno in omogoča intenzivno delo z otrokom v času, ko ga najbolj potrebuje. Strokovne smernice priporočajo do 24 posameznih obravnav, kar je ob tedenskih stikih tudi približno 6 mesecev. Če svetovalec presodi, da otrok tudi po tem času potrebuje strokovno pomoč, otroka in po potrebi njegovo družino usmeri na obstoječe institucije, ki so temu namenjene. Svetovalec sme v prehodnem obdobju, tudi po preteku 6 mesecev od začetka obravnave, do vzpostavitve ustrezne pomoči zunaj zavoda z izvajanjem psihosocialne pomoči nadaljevati.

V zadnjem odstavku je poudarjen vidik medinstitucionalnega sodelovanja. Svetovalec si v skladu s programom obravnave otroka in, ko je to potrebno, prizadeva, da otroku približa tudi druge možnosti vključevanja v programe pomoči, ki so zanj primerni.

K 37. členu (prostovoljnost sodelovanja)

Sodelovanje v obravnavi v okviru krizne podpore in psihosocialne pomoči je prostovoljno. Otroka v takšno obravnavo ni moč prisiliti, niti tako postopanje ne bi bilo skladno z idejo Hiše za otroke in bi kršilo temeljna načela zakona. Naloga svetovalca je, da otroku ponudi pomoč in mu nazorno pokaže, kako je ta pomoč zanj lahko koristna. Podobno prikaže zakonitim zastopnikom v primerih, ko morajo soglasje podati oni.

Starost petnajst let je določena skladno s siceršnjimi veljavnimi starostnimi mejami, ki jih poznajo različni zakoni o avtonomnem odločanju otrok.

IV. USPOSABLJANJE IN SODELOVANJE

K 38. členu (usposabljanje)

Pravila o preverjanju usposobljenosti strokovnjakov, ki opravljajo zaslišanja po tem zakonu ter krizne podpore in psihosocialne pomoči sprejme zavod sam, vendar s soglasjem ministra, pristojnega za pravosodje. Namen takšne ureditve je omogočiti opredelitev čim višjih strokovnih kriterijev za izvajanje svoje dejavnosti, ki jih bo opredelil zavod, ob tem pa bo

pristojno ministrstvo izvajalo dodaten nadzor nad zagotavljanjem kakovosti usposabljanja in preverjanja usposobljenosti strokovnjakov.

Evropski standard je, da se za osebje centrov Barnahus, v slovenskem primeru zavoda, organizira redna usposabljanja na strokovnih področjih, za katera so specializirani, prav tako pa se udeležujejo skupnih usposabljanj o tematikah, ki združuje več področij.

Mednarodni standardi Barnahus predvidevajo, da je potrebno tudi MDMI usposabljanje, predvsem policistov, učiteljev in drugih oseb, ki pri svojem delu pridejo v stik z otroki oškodovanci (žrtvami) ali pričami kaznivih dejanj. Prav tako je o dejavnosti zavoda in o pristopu, ki ga nudi model Barnahus nujno usmerjeno ozaveščati tudi različne strokovne javnosti in splošno (laično) javnost.

K 39. členu (sodelovanje med udeleženci postopka)

MDI sodelovanje, načrtovanje in vodenje primerov je ključno za uspešno izvajanje modela Barnahus. Glede na evropske standarde je treba jasno določiti vloge, mandate, usklajevalni mehanizem, proračun, ukrepe za spremljanje in vodenje. MDI sodelovanje poteka skozi celotno obravnavo primera. Potrebno pa je tudi splošno medinstitucionalno sodelovanje vseh udeležencev postopkov. Način sodelovanja predpiše minister, pristojen za pravosodje, s pravilnikom. Dolžnost sodelovanja pri procesnih dejanjih sicer ureja ZKP.

Poleg tega zavod sprejme podrobnejše protokole, ki določajo standarde delovanja. Standardi določajo okvir, znotraj katerega se določijo cilji glede kakovosti pri izvajanju temeljnih nalog, za katere je zavod pristojen.

V. PREHODNE IN KONČNE DOLOČBE

K 40. členu (podzakonski akt)

Pravilnik o načinu sodelovanja med zavodom in drugimi udeleženci postopka minister, pristojen za pravosodje, sprejme v šestih mesecih od uveljavitve zakona, kar omogoča ustrezno pripravo vseh organov na začetek uporabe zakona.

K 41. členu (strokovnjaki za zaslišanje otroka v prehodnem obdobju)

Zaradi predvidene potrebe po specifičnih znanjih ter dodatnem usposabljanju strokovnjakov, ki bodo delovali v okviru hiše za otroke, prehodna določba določa, da smejo v prehodnem obdobju zaslišanja izvajati tudi strokovnjaki, ki so jih izvajali doslej v okviru Policije. V trenutni ureditvi imajo posamezni kriminalisti znotraj policije s tovrstnimi zaslišanji največ izkušenj, zato bi bilo škoda, da njihovo znanje ne bi bilo uporabljeno. Take osebe so v tem prehodnem obdobju lahko imenovane kot strokovnjaki ne glede na njihovo primarno izobrazbo, vendar ob pogoju, da uspešno opravijo usposabljanje, ki ga bo pripravil in izvedel zavod.

K 42. členu (veljavnost in uporaba)

Opredeljen je običajni *vacatio legis* za začetek veljavnosti zakona. Predvideno je, da se zakon začne uporabljati 1 leto po uveljavitvi, saj je v vmesnem času treba pripraviti tako pravne akte za začetek delovanja zavoda, kot tudi vse operative vidike za njegovo delovanje. Po enem letu se bo zakon uporabljal le za kazniva dejanja zoper spolno nedotakljivost, za ostala kazniva dejanja, za katere se uporablja ta zakon, pa tri leta po uveljavitvi. Namen takega postopnega pristopa je omogočiti postopno prilagoditev novemu načinu izvedenstva in obravnave otrok, na način, da na začetku ne bo prevelikega priliva zadev in da se usposobi ustrezen strokovni kader. Izkušnje drugih držav namreč kažejo, da se po vzpostavitvi mehanizma Barnahus, število prijav kaznivih dejanj in obravnavanih zadev močno poveča.